ჩაძირული ქვები

დრამა 4 მოქმედებად, 10 სურათად

მოქმედნი პირნი

ჯემალ თურმან ოღლუ—ვილაიეთის უფროსის მოადგილე, 35 წ.
გაიანე—მისი და, 20 წ.
გოგიჩა—მათი ძმა, 12 წ.
ფატმა—მათი დედა.
შუქრი ჯაფარ ოღლუ—მეზღვაური, ჯემალის სიყრმის მეგობარი.
შამანდუხ—შუქრის დედა, შუახანს გადასული.
რუსუდან—გაიანეს მეგობარი ქალი.
ბეყან აღა—ყოფილი მასწავლებელი, მოხუცი.
აბდულ სადაყი—ვილაიეთის უფროსი, შუახნის.
ჯონ რაიტი—ამერიკელი ინჟინერი.
მირზა—სადაყის მდივანი, მოხუცი.
რამაზან ალი—პოლიციის უფროსი.
ყავახანის პატრონი.
ხოჯა სულეიმან—ნაგურჯალი.
ხაზღვაო პოლიციის კაპიტანი.
მოხელეთა ქალი.
მხახური ქალი.
ციხის დარაჯები, ჩაფრები, მეზღვაურები, ხალხი.

მოქმედება პირველი

პირველი სურათი

ღამის პირი. მარცხნივ—ფართოვაივნიანი ოდა, ნარინჯისა და ფორთოხლის ხეხილით დაჩრდილულ ეზოთი. ოდის წინ—დიდი ძირგაჯგმული ლეღვის ხე, მსხვილმტევნებიანი ვაზით გაბარდული. სილრმეში პატარა, ძველებური ქალაქი მოსჩანს; მის შუაგულში — დიდებული ციხე-კოშკისა და ტაძრის ნანგრევები. მჭიდროდ მიყრილ შენობათა შორის რამდენიმე ვიწროგუმბათიანი მინარეთი ამართულა. ფარდის ახდისას გაიანე ეზოს ჰგვის.

ხმა სახლიდან—გაიანე, შვილო, რატომ ანაის არ დაუძახე?

გაიანე—ანაის, რატომ, დედავ? ბავშვი ჰყავს ავად... გესმის? იმას უმღერიან.. (ისმის ჩონგურზე შეწყობილი „ბატონებო“)

ფატმა—(სახეში გამოვიდა, ერთმანეთზე შეჯგმული კეცები ბუხართან დააწყო) ვერ მოვასწრებთ, გოგო, ხელს შეგვაშველებდა,—ხომ იცი, დღეს ჩვენთან სტუმრად რა კაცი უნდა მოვიდეს!

გაიანე—თვალიმც დაუდგება, ჩვენც როგორც მოვასწრებთ, ისე დავხვდეთ.

ფატმა—(ბუხარში ცეცხლს ანთებს) ეგ რა სათქმელია, შვილო!.. სტუმრის უკადრისად დახვედრა სად გაგონილა? ეგაც არ იყოს, ჩვენს ოჯახს რამდენი სიკეთე გაუწია! ვენაცვალე, თხუთმეტ წელიწადს თვალით არ გვენახა ჯემალი... ეგ კაცი რომ არა ყოფილიყო, ვინ იცის, რამდენ ხანს კიდევ ვერა ვნახავდით!.. მერე, სიკეთეც სიკეთესა ჰქვიან,—არც ერთ ჩვენებურ კაცს რომ არ ღირ-

სებია, თავის მოადგილედ დანიშნა... ვილაიეთის უფროსის შემდეგ ჯემალი მთელს ჩვენ მხარეში პირველი კაცია... მთელი ზიარეთი ეხლა შენს ძმაზე ლაპარაკობს... ბედნიერი დედა ხარო, ყველა ამას მეუბნება...

გაიანე—წინანდელი უფროსი არც ერთ ზიარეთელს თვალით არ დაუნახავს; რაც ეგ მოვიდა, სულ ერთთავად ქალაქში დაეხეტება! იმ დღეს მე და ანაი ზღვაზე ხალიჩას ვრეცხავდით, უეცრად ხალხმა გზა დააგდო, ვილაიეთის უფროსი მოდისო... ისე ერთბაშად წამოგვადგა, გვერდი ძლივს ავუქციეთ... თვალებით დაგვიწყო ჭამა,—ურცხვი ვიღაცა სჩანს!

ფატმა—ალბათ მოგეჩვენა, ნასწავლმა ხალხმა ეგრე იცის, შვილო! თუ არა და,—განა გონჯი ხარ, ვაჟკაცმა არ შემოგხედოს?

გაიანე—შემოხედვაც არის და შემოხედვაც... კარგათ რომ დაგვცილდა, ერთბაშად მობრუნდა, მხლებლებს ჩვენზე რაღაც ანიშნა და გაიცინა... გუშინწინაც ჯემალთან სამსახურში რომ მიველ, თვალი არ მოუშორებია,—იმის მაგივრად მე შემრცხვა... ჯემალს იმიტომ ვეღარ მოვუცადე და გამოვიქეცი...

გოგიჩა—(შურდულის ქნევით ეზოში შემოიჭრა, ქვა გასტყორცნა, გაიანესთან მივიდა) გითხრა,—ბაბუა ბეჟან აღამ რა მასწავლა? გითხრა?..

გაიანე—შენა და შენი ბეჟან აღა! ბარემ ადექი და მასთან გადასახლდი... ბიჭო, დღედაღამ იმ მოხუცთან უნდა ეგდო?!

გოგიჩა—(მეჯიღურად) რა შენი საქმეა!.. კაცების საქმეში რას ერევი? ალბათ საჭიროა და იმიტომ დავდივარ...

ფატმა—ღმერთო, ქვეყნის შემდგენელო,—დიდი ხანია არ გიჩხუბნიათ... ბიჭო, გოგიჩა, არ გესმის?—შეშა მომიტანე.

გოგიჩა—(მთელი იღლია შეშა ძირს მიუტანა) იცი, დედავ, ბაბუა ბეჟახ აღამ რა მითხრა? თათრის ბიჭები გურჯს როცა გეძახიან, არ უნდა ჩხუბო,—რა ვუყოთ, რომ გურჯები ვართ, გურჯობა განა სასირცხვო საქმეა?

ფატმა—მართალი უთქვამს, შვილო, სადაც ეხლა ვართ,—მთელი ეს მიწაწყალი ძველად ჩვენი, გურჯებისა ყოფილა...

გოგიჩა—დედავ, იცი, ბაბუა ბეჟან აღამ კიდევ რა მითხრა?! (შურდულში ქვა ჩადო, მოიქნია, გასტყორცნა). როცა ოსმალო გურჯს დაგიძახებს, შენ სამაგიეროდ ასე უთხარი—გუდით მოყვანილოვო. როდესაც ოსმალები ამ არემარეში პირველად მოსულან, მათ თურმე უკან გუდამოკიდებული ქალები მოსდევდნენ და იმ გუდებში თურმე ბავშვები ესხდათ... მააშ! (ისევ შურდული დაატრიალა, ეზოს განაპირას მიიჭრა, კუნძზე შეხტა და შორს ვიღაცას გასძახა) ახმედ! ჰაუ ახმედ!.. გუდაა... გუდაა! (ქვა გასტყორცნა და ეზოდან გავარდა).

გაიანე—იქ მოხუცმა ბიჭი ერთიანად გადარია... (გოგიჩას თვალი გაუყოლა). აი ხედავ?—ეხლაც ისევ იქითკენ გასწია!..

ფატმა—ცალკე იმან და ცალკე—შენმა მეგობარმა შუქრიმ... (ეზოში შუქრი შემოვიდა) აი თვითონაც, ხსენებაზე!...

(გაიანე შეკრთა, გაშლილი ნაწნავები მხრებზე გადიყარა, შინ შევარდა)

შუქრი—შუადღე მშვიდობისა!

ფატმა—მშვიდობა მოგცეს ქვეყნის შემდგენელმა! ეს კი იყო, შენ გახსენებდით... გოგიჩა ამტეხია, მეზღვაური უნდა გამოვიდეო... რაც შენ საქართველოში ნახული უამბე, ვეღარ დაგვიყენებია!

შუქრი—რა ურიგოა, მთელ ქვეყნიერებას მოივლის! ერთი ეს არის,—როდესაც შინ ყოფნა ყველაზე მეტად დაუტკბება, სწორედ მაშინ უბრძანებენ გარგზავრებას... აი ეხლაც ამიტომ მოველი: დღეს როგორ მინდოდა თქვენთან ყოფნა, ჯემალთან საუბარი, მაგრამ მოულოდნელად გამოგვიცხადეს,—გემი სასწრაფოდ უნდა გავიდესო...

ფატმა—(ნაწყენი) რას ამბობ, შვილო, ჯემალმა დილასვე მითხრა, შუქრი არსად წავიდეს, რამდენი ხნის უნახავები ვართო... (შინ გასძახა) გაიანე, გაიანე!.. (ისევ შუ-

ქრის) ეხლა შენ იცი და გაიანემ... მე მაგ საქმეში ვერ გავერევი, შვილო.
(გადის)

გაიანე—(ნაწნავებდაწნული, ახალი კაბით საჩეხში გამოჩნდა) როგორ თუ მიდის?! სად მიდის?! (შუკრის მიეგება) ხუმრობ თუ მართალს ამბობ?!

შუკრი—რა ვქნა, განა მე კი მინდა, მაგრამ სამსახური...

გაიანე—(თამამად გააწყვეტინა) მე შენ ვერსადაც ვერ გაგიშვებ!

შუკრი—ნეტავი შენ იყო ჩემი უფროსი, მაგ ბრძანებას რა სიამოვნებით შევასრულებდი!

გაიანე—მე რომ შენი უფროსი ვიყო, მაშინვე დაგითხოვდი სამსახურიდან... (ნაზად, გაბუტული) დიახ, გააჭირა საქმე შენმა ზღვამა და სამსახურმა...

შუკრი—იქნებ ეგაც მალე მოხდეს... ამ ბოლო დროს გურჯი წარმოშობის მეზღვაურებს ალმაცერად გვიცქერიან.. ამასწინათ მეორე გემზე, რომელიც შავი ზღვის ნავთსადგურებში დადიოდა, ხუთი გურჯი მეზღვაური იყო და ხუთივე დაითხოვეს...

გაიანე—როგორ თუ დაითხოვეს? რატომ დაითხოვეს? იმიტომ რომ გურჯები იყვნენ?

შუკრი—სწორედ იმიტომ... ამ ერთი თვის წინათ ჩვენი გემიცა და მათი გემიც, ორივე მარმარილოს ზღვაში იდგნენ. მე ნავთსადგურში დავდიოდი, როდესაც მათი გემის საყვირი გაისმა. სწორეთ გემის გასვლის წინ, საზღვაო პოლიციამ ხუთი მეზღვაური ჩამოსვა ნაპირზე. რა მოხდა მეთქი,—შევეკითხე. იმის მეტი არაფერი, რომ გურჯები ვართო... უსაქმოდ, ულუკმაპუროდ დარჩენილებმა არ იცოდნენ საით წასულიყვნენ. ჩვენი გემის კაპიტანთან მივასწავლე... თორმეტი მეზღვაური ავად გვყავდა,—აფრიკის სანაპიროზე დასიცხულები ალექსანდრიაში დავტოვეთ... კაპიტანს ჯერ გაუხარდა, მაგრამ რა წამს შეიტყო, რომ გურჯები იყვნენ, ცივი უარი უთხრა!..

გაიანე—(დაღონებული) მაშ, მარტო იმისათვის დაითხოვეს, რომ გურჯები იყვნენ?!

შუკრი—ასე ამბობენ რიზეში მებადურებისთვის რაღაც ქართული გაზეთები უპოვნიათ... რამდენიმე გურჯი დაეპატიმრეს თურმე!

გაიანე—კი მაგრამ, ის მეზღვაურები რა შუაში არიან?!

შუკრი—კურდღლისა არ იყოს, ჯერ დაგჭედავენ, მერე დაუმტკიცე, რომ აქლემი არა ხარ!..

გაიანე—მაშ, შეიძლება შენც დაგითხოვონ?

შუკრი—რატომაც არა, ყველაფერი შეიძლება...

გაიანე—მერე?

შუკრი—ქვეყანა დიდია და ზღვაც ბევრია ქვეყანაზე...

გაიანე—მე კი მეგონა...
(გულდაწყვეტილმა თავი დახარა)

შუკრი—რა გეგონა? ვერ გავიგე გაიანე!..

გაიანე—სულ ზღვა, გემი... გემი და ზღვა... აი, დღესაც მეგონა ჩვენთან ერთად იქნებოდი...

შუკრი—მერე და, სამსახურიდან რომ დამითხოვონ, განა აქ, შენთან დამტოვებენ? ასე თქვეს, ისინი—ხუთივენი ყვითელ კუნძულზე გაგზავნესო... მერე იცი, ყვითელი კუნძული სად არის? აქედან ათი დღის სავალია და კიდევ მეტიც...

გაიანე—(შეშინებული) შენც რომ იქ გაგგზავნონ, მერე? შუკრი, არ შეიძლება ზღვას სულ მიანებო თავი?

შუკრი—მე თევზივით მხოლოდ ზღვითა ვცხოვრობ, გაიანე! ამ თხუთმეტი წლის წინათ მე და ჯემალი ერთად წაგვიყვანეს... ის სამხედრო სასწავლებელში გაგზავნეს, მე პირდაპირ მეზღვაურად... მას აქეთ ზღვაზე ვარ... როდესაც ნაპირზე გადმოვდივარ, გული მეხურება...

გაიანე—(გული ამოუჯდა, თვალებზე ხელი მიიფარა) მაშ, ჩემი ნახვა არ გიხარიან?

შუკრი—როგორ არ გრცხვენიან, გაიანე!.. შენ რომ აქ არ მეგულებოდე, იმ გემიდან ფეხს ერთხელაც არ გადმოვდგამდი!..

გაიანე—(მოწყენილი) აკი სიზმარი მართალი არ არისო, ვიცოდი რაღაც საწყენი შემხვდებოდა.. წუხელ, ვითომ, მე და შენ ზღვაში მივცურავდით... უეცრად ჩემსკენ დიდი

ტალღა წამოვიდა... საითაც მივბრუნდი, ყველგან წინ დამიხვდა. რამდენსა ვკიოდი, ვიძახოდი... მერე იმ ტალღამ ერთბაშად ზურგზე მომიგდო და შუა ზღვაში გამიტაცა...

შუქრი—შენ რომ მოგიტაცა, ის ტალღა მე ვყოფილვარ, არა გჯერა? აი საბუთი!

(უბიდან ქაღალდში შეხვეული რაღაც ამოიღო, გაუწოდა).

გაიანე—რა არის?

შუქრი—აბა გამოიცანი!

გაიანე—(ველარ მოითმინა, გახსნა, აღტაცებულმა შესძახა) თეთრი მანდილი!

შუქრი—თუმცა ჩემს სიყვარულს საბუთი არა სჭირდება, მე მაინც წმინდა გულით მოგიტანე...

გაიანე—(მოწიწებით მკერდში ჩაიკრა) სამარეში ჩამყოლოდეს!

შუქრი—ჯემალსა და დედაშენს შენ გააგებინე, მე ვერაფერს ვეტყვი...

გაიანე—დედაჩემმა ყველაფერი იცის, ჯემალს კი—ვერც მე ვეტყვი!..

გოგიჩა—(ხმა გარედან) ახმედ, ჰაუ ახმეედ... გუდაა, გუდააა!.. (შურღულის ტრიალით შემოვარდა, შუქრი დაინახა, მისკენ გაქანდა). ბაბუა ბეჟან აღამ მითხრა, შუქრი ბათუმში მიდისო!..

გაიანე—(წყრომით) როდესაც უფროსები ლაპარაკობენ...

გოგიჩა—(არ დაცალა) რამდენჯერ მითქვამს კაცების საქმეში ნუ ერევი მეთქი!... დიააახ! (შუქრის მოუბრუნდა) იცი, ბაბუა ბეჟან აღამ რა მითხრა? თუ შუქრი ქართულ წიგნს ჩამოგიტანს, კითხვას უფრო კარგად გასწავლიო... ჩამომიტან, შუქრი?

შუქრი—თუ ნაპირზე ჩამოსვლის ნება მომცეს, რა თქმა უნდა ჩამოგიტან!

გოგიჩა—ნაპირზე ჩამოსვლის ნება? რატომ არ უნდა მოგცენ?

შუქრი—ამ ბოლო დროს ყველაფერი ხდება... გურჯი თუ ხარ, არაფერი არ უნდა გაგიკვირდეს... (გოგიჩას სახე მოეღრუბლა). რა იყო, მოიწყინე? როგორ არა გრცხვენიან?! ხომ გითხარი, ჩამოგიტან მეთქი! უეჭველად ჩამოგიტან...

გოგიჩა—(შეხტა, ზედიზედ ტაში დაჰკრა) უუუ... წიგნიც მექნება!.. (შურღული დაატრიალა, კუნძზე შეხტა, გალმა გასძახა). ახმეედ, ჰაუ ახმეედ! გუდააა... გუდააა...

(ქვა გასტყორცნა, ეზოდან გავარდა. გაბმული საყვირი გაისმა).

ფატმა—(სახჩეხიდან) შინ რატომ არ მოხვალთ, შვილო? გაიანე, ეზოში რას გაჩერებულხართ?

შუქრი—(კვლავ საყვირის ხმა) აი, გემზეც გვეძახიან... მშვიდობით გნახეთ, ქალბატონო ფატმა!

ფატმა—უი, ჯემალს როგორ ეწყინება, შვილო!.. მშვიდობის გზა მოგცეს ქვეყნის შემდგენელმა!

(შუქრი და გაიანე საუბარით გაქრნენ. გარედან ისმის ყვირილი. შემოქრიან გაცეკლებული ბეჟან აღა და ხოჯა სულეიმანი. ბეჟან აღას გვერდით გოგიჩა მოსდევს).

სულეიმანი—(ბეჟან აღას) რას გადამეკიდე, რა გინდა ჩემგან?

ბეჟან აღა—ჩემი არ იყოს, ხომ ხედავ, საცაა სულს ეშმაკს ჩააბარებ... არ გინდა საიქიოს ჯენეთის კარზე პირთეთრად მიხვიდე?

სულეიმანი—ავი კაცის შარისაგან ალლაჰმა დაგიფაროს... ზიარეთის პატრონობა შენ ვინ ჩაგაბარა? ვინა გკითხავს, მე იქიდან ქვას წავიღებ, თუ რას წავიღებ?

ბეჟან აღა—(ფუტკვის მიესალმა) მრავალი მშვიდობის დღე გაგითენოს! ჯემალმა გვიკადროს, თუ შინ არის... კაცმა ამდენი ვიცხოვრე ქვეყანაზე და ჯერ სამართლის კარზე არა ვყოფილვარ... ეხლა (სულეიმანზე აჩვენებს) ამ ეშმაკის სულმა საჩივარზე დამაყენა!.. ბატონო ჩემო, ზიარეთში მისულა, ჩვენი მამა-პაპის დათლილი ქვები,—ჩვენი წმინდა ქვები, ურემზე დაუწყვია და სახლის ეზოში ფილაქანი დაუგია, რომ თავისი უწმინდური ფეხებით ყოველდღე ზედ იაროს!..

სულეიმანი—შენ რა გინდა? შენი ქონება ხომ არ წამიღია?!

ბეჟან აღა—ჩემი ქონება რომ წაგეღო ხმას როგორ შეგძრახავდი?.. ქვეყანამ იცის, ცოლი მე არა მყავს, შვილი და სხვა ნათესავი მე არ გამაჩნია, ჩემი სიცოცხლე იმ ქვებს შევალიე... თუ რამე შესაწირავი შემოსულა, ჩემიც დამიმატებია, რომ ის ჩვენი მამა-პაპის სამარხი

არასოდეს არ მოშლილიყო. (უფრო გაცხარებული ფატმას) მერე იმ ქვებთან ერთად, იცი, რა ქვა წაუღია? სიონის ქვა, მე რომ სამ წელიწადს ვეძებე და ბოლოს, მეჩეთის კარებთან მიწაში ჩაფლული ვიპოვე... (სულეიმანს) ფუ, შენს კაცობას, ტყუილად კი არ გეძახიან ნაკურჯალს!.. (მათ ვერ შეამჩნიეს, მირზა ეზოში როგორ შემოვიდა. იგი მოხუცებს შესცქერის. ხელში რაღაც ამანათი უჭირავს).

ფატმა—კაცების დავაში დედაკაცს სიტყვა არ ეთქმის, თორემ ბეჟან აღას სიმტყუნე ამ ქვეყანაზე ვის გაუგონია? რა თქმა უნდა, ხოჯა სულეიმანი ჭკვიანი კაცია და სანამ სამართალი ეტყოდეს, იმ ქვებს ზიარეთშივე მიიტანს... ჯემალი, გენაცვალეთ, შინ არ არის, რაც იმ გზის მშენებლობა დაიწყო, ხან მუშებიო, ხან ინჟინრებიო,—დილიდან საღამომდე იქ არის!..

ბეჟან აღა—მზეგრძელი იყოს შენი ჯემალი! შარშან, შარშანწინ, უგზოობის გამო ხალხი დაიმშა! თითო ოყა ხენდრო და თხილი ვერსად გავიტანეთ, რომ სამაგიეროდ, ცოტაოდენი სიმინდი მაინც გვეყიდნა. ეხლა ხალხი ჯემალის მზესა ფიცულობს... რაკი გზა გვექნება, ამდენ გაჭირვებასა და სიმშილს თავს დავაღწევთო... (წასვლა დააპირა).

ფატმა—ბოდიში უნდა მოვიხადო თქვენთან, რომ ასეთ პატივსაცემ სტუმრებს ვერაფრით გეცით პატივი...

ბეჟან აღა—რასა ბრძანებთ! მშვიდობითა გნახეთ...

ფატმა—მშვიდობა ნუ მოგიშალოთ...

(მოხუცები მიდიან, გოგიჩა მათ აედევნა, ცერად შესცქერის სულეიმანს)

ბეჟან აღა—(ისევ ჩაბობოქრა) სამართლის იმედი რომ არა მქონდეს, კაცის სისხლში გავერეოდი?

სულეიმან—ზიარეთისათვის რაც განძეული შეუწირავთ, შენს ოჯახში შეზიდე და მე ქვებსაც აღარ მანებებ? ვნახოთ ერთი, რას იტყვის სამართალი!..

ბეჟან აღა—ქვებს იპარავ და განძეული რომ არ შემენახა, აქამდის სტამბოლის ბაზარზე ჩაიტანდი... იმ დღეს ამერიკელ ოფიცერს ვისი ხალიჩა მიჰყიდე?

სულეიმან—ვისი და ჩემი საკუთარი!

ბეჟან აღა—მამ ყოფილ მედრესეში რომ დიდი ხალიჩა იყო. სად წავიდა?

გოგიჩა—(თვალები ეშმაკურად აუთამაშდა) ბაბუა ბეჟან-აღავ, გახსოვს, შენ რომ ზღაპარი მაიამბე? ზოგმა ხალიჩამ ფრენა იცისო...

სულეიმან—ამ ღორის დინგს რაღა უნდა?!

(ჯოხი მოუქნია, გოგიჩა განზე გახტა, მოხუცები გაღიან)

გოგიჩა—(ლეღვის ხეს ამოეფარა) ხოჯა სულეიმან, გუდაა... გუდა...

ფატმა—(გამოეკიდა) სუ, შე გასაქრობო...

(გოგიჩა ეზოდან გავარდა).

მირზა—(ფატმასთვის მოულოდნელად) როცა ოჯახში ბედნიერება შემოდის, წყეველას ძალა ეკარგება, ფატმა ხანუმ!

ფატმა—(ეხლა შენიშნა) რა გნებავთ?

მირზა—(ჭარბი თავაზიანობით) ღმერთმა კარგი ბაირამი და კარგი დღეები გაგითენოთ... სიხარულის ელჩი ვარ, ეს ამანათი თქვენს ქალიშვილს მოართვეს...

(გაუწოდა)

ფატმა—რა არის? (ჩამოართვა).

მირზა—ბედნიერება!

ფატმა—ვინ გამოგზავნა?

მირზა—ყველა სიკეთეს თვითონ ალლაჰი უგზავნის ადამიანს... როდესაც დრო იქნება, მაგასაც შეიტყობთ!..

ფატმა—მაინც?

მირზა—მეტს ვერაფერს მოგახსენებთ, მუდამ ასე სავსე იყავით სიკეთითა და სიხარულით!..

(მდაბლად დაუკრა თავი, გავიდა).

ფატმა—(ამანათი გახსნა, მანდილი გაშალა, სახეგაბრწყინებულმა შესძახა) თეთრი მანდილი! (სასოებით აღაჭერა ხელები). საბედნიეროდ დაეხუროს თავზე ჩემს გაიანეს! (შეხვია. ეზოში შემოსულ გაიანეს ხელებგაშლილი მიეგება). დედა გენაცვალოს, საპატარძლო მანდილს გიგზავნიან და მე არაფერს მეუბნები?

გაიანე—(დარცხვენილი. ჰგონია დედა შეკრის მოტანილ მანდი-

ლზე ეუბნება) არ ვიცი... მე არაფერი ვიცოდი... (მანდილს ხელში კუშავს).

ფატმა—თვითონ ალბათ, ვერ გაგიბედა, ელჩის ხელით ამიტომ გამოგიგზავნა... (მანდილი გაუშალა გაიანეს მოახვია) სიხარულსა და ბედნიერებაში გაგაცვეთინოს, შვილო!

გაიანე—(გაოცებული მანდილს მისჩერებია) ეს რა არის, დედავ?

ფატმა—როგორა მგევხარ, შენ გენაცვალოს ჩემი თავი!.. მეც ასე ენა ჩამივარდა, როდესაც საწყალმა მამაშენმა თეთრი მანდილი მომიტანა... როგორ თუ რა არის? ქორწილის დღე უნდა დავნიშნოთ... განა თვითონ შუქრიმ არაფერი გითხრა? საპატარძლო მანდილს სწორედ ამიტომ უგზავნიან, შვილო!

გაიანე—(გარინდებული) ამიტომ უგზავნიან, მაგრამ მე ვინ გამომიგზავნიდა, დედა?

ფატმა—გენაცვალოს დედა, შუქრის მეტი ვინ იქნება?

გაიანე—(ტყუობა გული ცუდს რაღაცას ეუბნება) არა დედავ, ეგ მანდილი—არ ვიცი... (ერთბაშად) შუქრის გამოგზავნილი არ არის, არა!..

ფატმა—(შეწუხებული მისჩერებია გაიანეს) აბა, სხვა ვინ იქნება, შვილო?

გაიანე—არ ვიცი, დედავ... (ღედა ებრალება) შეიძლება შუქრიმ გამოგზავნა, მაგრამ ვისი გამოგზავნილიც უნდა იყოს, არ მინდა, არა!.. (შინ შევარდა)

ფატმა—(შეშფოთებული) შვილო... გაიანე... (გაწვდილი მანდილი ხელში შერჩა).

ფ ა რ დ ა

მეორე სურათი

სცენა შუაზე გაყოფილი. მარცხენა მხარეს — მისაღები ოთახი. ოთახში— მაგიდა, სკამები, კედლის საათი. მარჯვენა მხარეს—ვილაიეთის უფროსის კაბინეთი. კარ-ფანჯრებზე—ატლასის ფარდები, კედლებსა და იატაკზე— ხალიჩები. აღმოსავლური ჩუქურთმებით შემკული ჭერში ფერადი მინით მოჭედილი ჯაღი ჰკიდია. ფარდის ახდისას აბდულ საღაფის კაბი-

ნეთი ცარიელია. მისაღებ ოთახში მოწყენილი მირზა მაგიდასთან კრიალოსანს არაწყვნებს, ხოჯა სულეიმანმა ფრთხილად შემოაღო კარი.

სულეიმან—კაი ბაირამი და კაი ღღეები ჩვენს მირზას!

მირზა—(წამოდგა) მზეგრძელი იყოს ხოჯა სულეიმანი! რას შეუწუხებია მაჰმადის თავდაფიცული მსახური?

სულეიმან—მისი ალმატებულება აქ არის?

მირზა—არა, ჯერ არ მობრძანებულა!

სულეიმან—მოადგილე?

მირზა—არც ისა გხლებიათ! დაბრძანდით... (სკამი შესთავაზა) მალე მოვლენ, თქვენ რომელი გნებავდათ?

სულეიმან—ჩემთვის ერთია, რომელიც კარგად გადამიჭრის სამართალს.

მირზა—ხოჯა სულეიმანს რა ესწავლება? სამართალს ხანჯალივით ორი პირი აქვს, რომელ პირსაც დუმით გაუპოხავ, ის პირი გასჭრის...

სულეიმან—სულთნობის დროს ეგრე იყო... ახლაც ეგრეა?!

მირზა—მოადგილისა რა მოგახსენო, ახალი ცოცხია... მის ალმატებულებას კი ექვსი ქალიშვილი ჰყავს,—იმოდენა ჰარამხანას შენახვა არ უნდა? შენ მარტო იმათი კაბა-ქოშები იანგარიშე!..

სულეიმან—აკი უცოლო არისო?

მირზა—ცოლი ჯენეეთში მაჰმადის სულის მოსალხენად გაუგზავნია... იმას მოგახსენებდი,—ჯამაგირით შენახულ ოჯახში ბუხარი ვერ გათბება... წინათ კიდევ რა გვიჭირდა! რაც ეს ამერიკელები გაგვიხდნენ მეგობრებად, თუ რამე კარგი იშოვებოდა, ყველაფერი გაჰქრა... აი მე, პირის გემო დამეკარგა... რამდენი ხანია ჩემს ოჯახში ლაბლაბო და ქიშმიში აღარ მოხარშულა!

სულეიმან—შენს ღიპს რომ არაფერი დასტყობია? იმოდენა თხილის ბაღი გაქვს, იმოდენა ვენახი... ახლა კიდევ იმ დუქნების ქირა იანგარიშე... რასა სწუწუნებ?.. განა ფულის სასესხებლად მოვსულვარ შენთან?!.

მირზა—რის ფული, რომელი ფული?! ჩემი ოხერი ჯამაგირით ათი ოყა სიმინდის ფქვილიც ვერ მიყიდნია... შე-

ნისთანა კეთილი ხალხი ალლაჰმა ნუ გამოლიოს, თორემ ეხლა იმ ქვეყანაში აბდულ ჰამიდის მექისედ ვიქნებოდი...

ჯემალი—(შემოვიდა. სათს შეხედა, მერე მაჯისას დააცქერდა). ინჟინერი არ მოსულა? თათბირი უნდა ყოფილიყო...

მირზა—კაცი გამოგზავნა, მალე მოვალო.

სულეიმან—(ლამის იატაკს გაეკრა) ვალის თანაშემწეს სიცოცხლე და დღეგრძელობა!

ჯემალი—(არ მოეწონა) ვიცი... ვიცი... ტყუილად სწუხდები... არ შემიძლიან!

სულეიმან—ბატონო ჩემო, იმდენი ხარჯი... შრომა... ის მოხუცი ტყუის...

ჯემალი—ის მოხუცი კი არა, მთელი ზიარეთი გლანძღავს... გიმეორებ, ის ქვები დღესვე თავის ადგილას უნდა მიიტანო.

მირზა—ბატონო ჩემო, შენს ალლაჰს შეხედე და ერთი სიტყვა მათქმევინე!

ჯემალი—სთქვი, რა გინდა?

სულეიმან—ნამდვილად ვიცი, კომუნისტების მომხრეა...

ჯემალი—(შეფიქრიანდა) ვინ არის კომუნისტების მომხრე?

სულეიმან—ვინა და ბეჟან აღა.

ჯემალი—საიდან იცი?

სულეიმან—ნამდვილად ვიცი... აბა გასინჯეთ, გულზე ჯვარი ჰკიდია!..

ჯემალი—(გაეცინა, ხელი ჩაიქნია) სისულელეს როშავ!..

სულეიმან—ბატონო ჩემო...

ჯემალი—(მტკიცედ) ვთქვი და გავათავე!..

(მაგიდას მიუჯდა. ხოჯა სულეიმანი თავის ქნევით გავიდა. ღუმილი ჩამოვარდა)

მირზა—სულელი! ქრთამი შემომაძლია... მე რა ამ საქმის გამკეთებელი მნახა?

ჯემალი—მერე? ამ საქმის გამკეთებელი რომ ყოფილიყავი, აიღებდი?

მირზა—არა, მაგრამ... გაჭირვებამ შეიძლება შეაცდინოს კაცი...

ჯემალი—ისე რამ გაგიჭირვა, რომ საციხედ გაიხადო საქმე?

მირზა—ეეჰ, ცხოვრება გაძნელდა... ცოლი, შვილი, შვილიშვილები... ერთს უყიდი—მეორეს აკლია, მეორეს მიუტან—მესამე შემოგტირის...

ჯემალი—(ქაღალდი დაწერა, მირზას გაუწოდა) აჰა, მოლარეს გადაეცი!

მირზა—რა არის?

ჯემალი—გამომართვი... მერე კიდევ დაგეხმარებით...

მირზა—მე, ისე ვამბობდი.

ჯემალი—გამომართვი მეთქი... ასეთი ლაპარაკი აღარ გამაგონო!..

მირზა—(გამოართვა) ჩემი ვალის თანაშემწე მიცოცხლოს... გურჯებს რომ ერთმანეთი გვიყვარს, თათრები ბრაზისაგან ამიტომ იხოცებიან...

ჯემალი—მე შენ უფრო ჭკვიანი კაცი მეგონე... ეგ რა სათქმელია?

მირზა—აი თვითონ ეს ხოჯა ისეთი სულძაღლია... გუშინ დალაქხანაში ლაპარაკობდა, რახან ვალის მოადგილედ გურჯი დანიშნეს, ნამდვილ მუსლიმანებს აჭ აღარ გვეცხოვრებაო...

ჯემალი—თავი ქვისათვის უხლია!

მირზა—იმ უბედურმა არ იცის, ოსმალეთი დღემდე გურჯების შენახულია... აი თვითონ პაპაჩემი,—ძველად, სტამბოლში იანიჩარების იუზბაში ყოფილა... თურმე ვერც ერთი ფაშა და ვეზირი, ვერც ერთი სულთანი ტახტზე ვერ დაჯდებოდა, იანიჩარების იმედი რომ არა ჰქონოდა... (ჯემალი სწერს). ეეჰ, დრო ისა ყოფილა, ცხოვრებასაც მადლი მაშინა ჰქონია!..

ჯემალი—ეს ქვეყანა სამოთხედ რომ იქცეს, ძველ ხალხს მაინც ძველი დრო გირჩევნიათ... მაშ ის დრო სჯობდა, როდესაც მარტო იმისათვის, რომ სულთანი ცუდ სიზმარსა ნახავდა, ჯალათს ათი კაცისათვის უნდა მოეკვეთა თავი?!

მირზა—ალლაჰი იყოს შენი მფარველი! მაშინ ერთი სულთანი იყო, ეხლა რამდენი უცხოელიც დადის...

ჯემალი—(უხმოდ გააწყვეტინა) მე შენ გუშინ რა გითხარი?

მირზა—გულმავიწყი ვარ, შვილო... სიბერემ გამომაყრუა... (ღუმილი ჩამოვარდა) იმას ვამბობდი, ჩვენებური, ტრაპიზონული თუთუნი ხომ გახსოვს? თუთუნი კი არა, ნამდვილი ოქრო... დაილოცოს ვინც იმისი თესლი მოიყვანა! მთელი ზიარეთი რომ გადააბრუნო, წამლადაც ვეღარსად იშოვნი... სადაც მიხვალ, ყველგან იმ ამერიკულ ციგარებს გაჩეჩებენ... ესაც თქვენი ამერიკა! ასე ამბობენ,—თუთუნის მაგივრად შიგ თურმე გამხმარი კომბოსტოა, მაშ! ალლაჰი იყოს შენი მფარველი!

ჯემალი—(გულმოსული წამოდგა) მოხუცო, ძალიან ყბედი ხარ, არ მომწონს ეგ შენი ლაპარაკი!

(ქუდლებს ხელი დააგლო, სწრაფად გავიდა. თითქოს ჯემალის გასვლას უცდიდა, მაშინვე კარი შემოაღო სიღუმლო პოლიციის უფროსმა. მირზა ჭარბი თავაზიანობით მიესალმა).

რამაზან ალი—(ხმადაბლა) კიდევ არაფერი?

მირზა—არაფერი! გურჯები ვახსენე, გამიწყრა... ამერიკელებზე ჩამოვუგდე სიტყვა,—ცეცხლი მოეკიდა. ძველს დროზე ხომ ლაპარაკიც არ უნდა!..

რამაზან ალი—ჭკუით ხომ არ გვატყუებს?

მირზა—არა მგონია... პატიოსანი სჩანს!..

რამაზან ალი—არაფერი შეგაჩნიოს, თორემ მე და შენ, ორივეს—ჯენეეთის გზას გაგვიყენებენ... (ჩოულოღნელად) შენ ეს მითხარი,—ბეჟან აღას ხშირად ხვდება?

მირზა—მასთან სულ არ მინახავს... მხოლოდ იმ დავაში ხოჯა სულეიმანი გაამტყუნა, ბეჟან აღა გაამართლა... (გაახსენდა). მართლა, კარგია მომაგონდა! (ჯიბიდან ქაღალდი ამოიღო). წეღან ფული გამომიწერა ფეშქეშად (იცინის) ალბათ ძალიან მოვისაწყლე თავი... უარი უხერხული იყო,—ინებეთ! (ჩისცა).

რამაზან ალი—ყოჩაღ, სწორია, ფულმა თვალის ახვევა იცის...

მირზა—(თავმოწონებით) ალლაჰი ჰხედავს, როგორი ერთგული ვარ...

რამაზან ალი—შენი ერთგულების იმედი რომ არა გვქონდეს, ამ საქმეს როგორ დაგავალებდით?.. (ცოლი შეიცვალა) არც ის გინახავს მასთან?—აი, აქაური მეზღვაური რომ არის,—შუქრი ჯაფარ ოღლუ...

მირზა—არც ის მინახავს!

რამაზან ალი—აბა, შენ იცი, როგორც გითხარი, ფრთხილად... (ხელი ჩამოართვა).

მირზა—(კარებამდე მიაცილა) ალლაჰმა თქვენი სიკეთე ნუ მომაკლოს!..

(ს. ჰ. უფროსი გავიდა. აბდულ სადაყი და ჯონ რაიტი კაბინეთში შემოვიდნენ. ამერიკელმა პორთფელი მაგიდაზე დასდო. ვილაიეთის უფროსმა ფანჯარა გამოაღო. სილრმეში ზიარეთის ნანგრევები გამოჩნდა).

აბდულ სადაყი—(ხელით აჩვენა) აი ამ ნანგრევებზე მოგახსენებდით...

ჯონ რაიტი—(დაცქერდა) რა ჰქვიან?

აბდულ სადაყი—ზიარეთსაც ეძახიან... თამარის ციხესაც...

ჯონ რაიტი—საოცარია, პირდაპირ საოცარი!.. მთელი ეს მხარე მოვიარე და სადაც კი რაიმე ნანგრევი ვნახე, ყველას თამარის ციხეს ეძახიან!.. სადაც კი ძველი ხიდი შემხვდა, ყველას თამარის ხიდი ჰქვიან!..

აბდულ სადაყი—სწორეთ მაგას მოგახსენებდით... როდესაც ჩემი დანიშვნის ბრძანებას ხელი მოაწერა, მისმა აღმატებულებამ ბატონმა მინისტრმა სიტყვა სიტყვით ასე მითხრა: როგორც ვიშინსკის გამოსვლა გენერალური ასამბლეის სხდომაზე, ისე ქართველ მეცნიერთა წერილები საბჭოთა პრესაში, ჩვენეან ჰოითხოვენ გადამჭრელი ზომების მიღებას, რათა ერთხელ და სამუდამოდ ბოლო მოეღოს ამგვარ პრეტენზიებს; და თუ ჩვენს ჩრდილო-აღმოსავლეთ ვილაიეთეაში კიდევ სადმე გადარჩენილა ქართული კულტურის ნიშან-წყალი, დაუყოვნებლივ უნდა აღიგავოსო პირისაგან მიწისა!

ჯონ რაიტი—ეს ამ ნანგრევებს შეეხებოდა?

(ლაპარაკობდა).

აბდულ სადაყი—დიახ! როგორც თქვენ თვითონაც შეგიხიშნავთ, მთელი ეს მხარე ასეთი ძეგლებით არის მოფე-

ნილი... წინათ ბევრად უფრო მეტი იყო,—ვანგრევთ და ვერ გავათავეთ... კომუნისტები სწორედ ამ ნანგრევებს იყენებენ საბუთად, რომ მთელი ეს მხარე საქართველოს განუყოფელ ნაწილად გამოაცხადონ...

ჯონ რაიტი—კი, მაგრამ, ამ ქვეყანაზე, ვინ იცის, სად, რამდენი ნანგრევია?!.

აბდულ სადაყი—არა, მისტერ რაიტ, საქმეს აფუჭებენ წარწერები, ჩუქურთმები, ტაძრებისა და ციხეების არქიტექტურა... რა დაგიმალოთ, ყველაფერი ეს ნამდვილად ქართულია!

ჯონ რაიტი—(დაფიქრდა) ქართული?

აბდულ სადაყი—დიახ, სამწუხაროდ ქართული... ამ წარწერებს ჩვენებური გურჯები დღესაც უვლიან. ეს ნანგრევები მათ წმიდათა-წმიდად მიაჩნიათ!

ჯონ რაიტი—ო, მაშინ დაგვიანება არ ივარგებს... კომუნისტების ხელში ამისთანა საბუთი... ღმერთმა დაიფაროს!

აბდულ სადაყი—მეც სწორეთ ამიტომ მეჩქარება.

ჯონ რაიტი—თქვენი კეთილგონიერება ჩემს რჩევას არა საჭიროებს, მაგრამ ერთი რამ მაინც მინდა მოგახსენოთ... ოსმალეთს ისეთივე მარცხი რომ არ შეემთხვას მსოფლიო საზოგადოებრივი აზრის წინაშე, როგორიც მას შეემთხვა ძველად, სომეხთა საკითხის გამო, თქვენ, როგორც ვილაიეთის უფროსმა მეტისმეტად ფრთხილად უნდა იმოქმედოთ... ჩვენ, ამერიკელები, თქვენი ქვეყნის მეგობრები რომ ვართ, მრავალჯერ დაგვიმტკიცებია,—ამ შემთხვევაშიც მე მხოლოდ ეს მეგობრობა და კეთილი სურვილი მალაპარაკებს!..

აბდულ სადაყი—უღრმესი მადლობა! რომ იცოდეთ თქვენმა რჩევამ, ჩემს მოადგილედ ადგილობრივი გურჯი დამენიშნა, რა ჩინებული ნაყოფი გამოიღო! მისი ერთი სიტყვა საკმარისია და, ხალხს ყველაფერი სჯერა... ხომ ხედავთ, რადგან გზატკეცილის ზიარეთში შემოყვანა მისი წინადადება იყო, მთელი გურჯი მოსახლეობა, როგორ ერთსულოვნად გამოდის სამუშაოზე!

(დუმილი ჩამოვარდა).

ჯონ რაიტი—(დაფიქრდა, ნანგრევს ხანგრძლივ დააცქერდა) მოიცათ, იქნებ მე თქვენ ამ საქმეშიც გამოგადგეთ!

აბდულ სადაყი—სამაგიერო სამსახური ჩემზე იყოს!

ჯონ რაიტი—(ნანგრევებს თვალს არ აშორებს, რაღაც გადასწყვიტა) ამ გზას ხომ ხედავთ, საით მიემართება?

აბდულ სადაყი—დიახ...

ჯონ რაიტი—აგერ იმ გორაკიდან მარცხნივ რომ გავუხვიოთ, საკმარისია მხოლოდ ერთი პატარა ხიდი და,—გზა პირდაპირ ნანგრევებს მიადგება...

აბდულ სადაყი—(ხან გზას უცქერის, ხანაც ამერიკელს) ესე იგი?

ჯონ რაიტი—ესე იგი, საქმე ისე უნდა მოვაწყოთ, თვითონ გზის მშენებლობამ მოითხოვოს იმ თქვენი თამარის ციხის დანგრევა...

აბდულ სადაყი—(აღტაცებული) მისტერ რაიტ!

ჯონ რაიტი—ცხადია, გზის პროექტის ამგვარი შესწორება ცოტაოდენ ხარჯს მოითხოვს...

აბდულ სადაყი—(მიუხვდა) მერწმუნეთ, უკმაყოფილო არ დარჩებით... ოღონდ ჩემი მოადგილე დღესვე ამ თათბირზევე უნდა დავარწმუნოთ, რომ გზის სხვა მიმართულებით გაყვანა ტექნიკურად შეუძლებელია...

ჯონ რაიტი—ეგ ადვილი სამსახურია.

აბდულ სადაყი—(ზარი დარეკა. მირზა შემოვიდა). ჩემს მოადგილეს სთხოვეთ!

მირზა—ეხლავე! (გავიდა)

ჯონ რაიტი—(მხრებს იჩეჩავს). საოცარია, პირდაპირ საოცარი!.. ყოველი ნანგრევი, თამარის ციხე!.. ყოველი ხიდი—თამარის ხიდი!.. (იცინის).

აბდულ სადაყი—თქვენ რომ მხარს დამიჭერდეთ, ხვალ ერთიც აღარ დარჩებოდა...

ჯონ რაიტი—თქვენი კეთილგონიერება მაგას არ იზამს... სჯობია ნელა და საფუძვლიანად...

ჯემალი—(კარებიდანვე მიესალმა) მისტერ რაიტს უმდაბლესი სალამი!

ჯონ რაიტი—(შეეგება) მიხარიან თქვენი ნახვა. (აბდულ სადაყზე ანიშნებს) მათი აღმატებულება დიდად კმაყო-

ფილია თქვენი დამსახურებული ავტორიტეტით ხალხში... ეს კარგია, ძალიან კარგი!

აბდულ სადაყი—(ორივე მაგიდასთან მიიპატიჟა) გთხოვთ! (ამერიკელმა პორტფელიდან ნახაზები ამოალაგა). ჩემს მოადგილეს მეტად სამწუხარო ამბავი უნდა ვაცნობო!..

ჯემალი—(შეფიქრიანებული) გისმენთ, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—ვიცი გეწყინებათ, მაგრამ ზიარეთის გზის მშენებლობა უნდა შევაჩეროთ...

ჯემალი—(ნაწყენი) რა მოხდა?

აბდულ სადაყი—როგორც მისტერ რაიტი ბრძანებს, ეს იწვევს ზიარეთის ცნობილი ისტორიული ძეგლის დანგრევას,—ამას კი შეუძლია გურჯი მოსახლეობის უკმაყოფილება გამოიწვიოს, ვგონებ არ ვცდები, არა?

ჯემალი—დიახ...

აბდულ სადაყი—ჩვენ ხალხისათვის ვზრუნავთ, მისი სიკეთე გვინდა... თუ კი მადლობის მაგიერ, გავილანძღებით, ასეთი გზა რად გვინდა?!

ჯემალი—როდესაც გზის პროექტი წარმოგვიდგინეთ, მაშინ ამ ძეგლის შესახებ სრულიად არაფერი გითქვამთ, მისტერ რაიტ?

ჯონ რაიტი—დიახ, არაფერი... ჩვენ ამას არც ვფიქრობდით... მაგრამ, როდესაც ნიადაგი კარგად შევამოწმეთ, მაშინ აღმოჩნდა, რომ ამ ძეგლის ორივე მხარეს, მიწის სიღრმეში, მუდმივი მეწყერებია... მაშასადამე გზის გასაყვანად რჩება მხოლოდ ერთად ერთი მიმართულება,—თვით ამ ძეგლის მიმართულება...

ჯემალი—(შეწუხებული) კიდევ რომ შევისწავლოთ, იქნებ რაიმე გამოსავალი აღმოჩნდეს!

ჯონ რაიტი—დრო აღარ ითმენს! თქვენ ჩემზე უკეთესად მოგეხსენებათ, ამ გზის დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა!.. მისმა აღმატებულებამ ბატონმა პრემიერმა პირადად მთხოვა, რაც შეიძლება დავაჩქაროო... ჩვენთვის ყოველი დღე ძვირფასია!

აბდულ სადაყი—(ვითომ შეწუხებული) ისევ პირვანდელ პროექტს უნდა მივმართოთ... სამწუხაროა, მაგრამ ზიარეთი უგზოდ დაგვრჩება...

ჯემალი—თქვენო აღმატებულებავ, ხალხმა ამდენი თანხა გაიღო, ამდენი ხარ-ურემი გამოიყვანა... ეს ხომ კიდევ უფრო დიდ უკმაყოფილებას გამოიწვევს?!

აბდულ სადაყი—მაშ, როგორ მოვიქცეთ? ეხლა საკითხი ასე დგას,—გზა თუ ის ძეგლი! (ყოყმანობს) მე... არ ვიცი... (ჯემალს) ამ საკითხის გადაწყვეტა თქვენთვის მომინდვია... თქვენ აქაური ხართ და უკეთ იცით, რა აჯობებს... რასაც იტყვით, თანახმა ვარ!

ჯონ რაიტი—(თვითონვე კმაყოფილია, რომ აზრს მიაგნო) გამოსავალი ვიპოვნე, ნამდვილად ვიპოვნე!.. ეს ნანგრევები თოვლსა და ქარბუქში, წვიმასა და ქარიშხალში დღეს არა, ხვალ ხომ მაინც დაიღუპება!.. განა უმჯობესი არ იქნება იმისათვის, რომ განადგურებას გადავარჩინოთ, ყველა ძვირფასი წარწერა, ჩუქურთმა, თუ ბარელიეფი, რაც კი დღემდე იქ შენახულა, ოსმალეთის სახელმწიფო მუზეუმში იყოს დაცული?

აბდულ სადაყი—აი, შესანიშნავი აზრი! (აღტაცებული) გზასაც გავიყვანთ, იმ შესანიშნავ ძეგლსაც გადავარჩენთ!.. (ჯემალს) რას იტყვით? ხომ თანახმა ხართ?

ჯემალი—მე კი, მაგრამ... ხომ მოგეხსენებათ, იმ ქვებს ხალხი როგორ უყვარს!

აბდულ სადაყი—ხალხი კი არა, ის მოხუცი... როგორი ჯიუტი და შეუპოვარია... თუ ის დაითანხმეთ, ხალხიც თანახმა იქნება!

ჯემალი—თუ შეიძლება, საღამომდე მადროვეთ...

აბდულ სადაყი—კეთილი, საღამომდე იყოს...

ჯემალი—(აღგა). მაშასადამე, არ გეთხოვებით... ჩემთან გელით! (გავიდა).

აბდულ სადაყი—(მეტისმეტად გახარებული) აზრი კი არა, ნამდვილი აღმოჩენაა!

ჯონ რაიტი—კი მაგრამ... ხალხს შეუძლიან გზაზე უარი სთქვას,—მაშინ?

აბდულ სადაყი—მაშინ... ამ თავმოყვარე გურჯს ჩემი მირზა დაუგებს ფაცერს... ძველი მებადურია!

ფარდა

მესამე სურათი

იგივე სანახაობა, რაც პირველ სურათში,—კემალის სახლის ეზო. ფარდის ახდისას გაიანე და რუსუდანი სტუმრების მოლოდინში ივანზე სუფრას ჭშლიან. ფატმა და შამანდურ ეზოში გრძელ სკამზე ჩამომსხდარნი საუბრობენ.

რ უ ს უ დ ა ნ ი—იცი, ამ დილას ვინა ვნახე?

გ ა ი ა ნ ე—ვინა, გოგო?

რ უ ს უ დ ა ნ ი—კემალი... ისა და ვილაიეთის უფროსი გზის მშენებლობას ათვალიერებდნენ...

გ ა ი ა ნ ე—ასე დილაადრიან იქ რა გინდოდა?! აბა თვალებში შემომხედე!

რ უ ს უ დ ა ნ ი—რა იყო?!

გ ა ი ა ნ ე—(ღიმილით) რომ იცოდე, როგორი კაპასი მული გეყოლება!..

რ უ ს უ დ ა ნ ი—(ვითომ ნაწყენი) არა გრცხვენიან?

(ღუმილი ჩამოვარდა)

გ ა ი ა ნ ე—რუსუდან, შეიძლება ვაჟმა ქალს ორი თეთრი მანდილი გაუგზავნოს?

რ უ ს უ დ ა ნ ი—ორი? როგორ შეიძლება! რაზე მკითხე?!

გ ა ი ა ნ ე—(ეწყინა, არ უნდა შეიმჩნიოს) ისე... არაფერზე... იმ დღეს გულქანმა დამიჩემა, შეიძლებაო... მე ჩემი თვალით მინახავს, ვაჟს რომ ერთი მანდილი თვითონ მიუტანია, მეორე ელჩის ხელით გაუგზავნიაო...

რ უ ს უ დ ა ნ ი—სისულელე უთქვამს... ქალს მხოლოდ ერთი მანდილი აქვს თავის სიცოცხლეში...

გ ა ი ა ნ ე—(ნაძალადევი ღიმილით) მეც ეგრე ვუთხარი, ორი მანდილი როგორ შეიძლება მეთქი (რუსუდანი შინ შვდება, გაიანემ ამოიოხრა). მაშ, ის მეორე ვინ გამოგზავნა, ღმერთო ჩემო?!

რ უ ს უ დ ა ნ ი—(ხილით სავსე ხონჩა გამოიტანა) პირდაპირ ასე დავდგა?

გ ა ი ა ნ ე—რა ვიცი, როგორც გინდა...

რ უ ს უ დ ა ნ ი—რა იყო, გოგო? რას გაშტერებულხარ?

გ ა ი ა ნ ე—წუხელ არა მძინებია, ვერა ვარ კარგად... (ისევ ღუმილი).

ფ ა ტ მ ა—გაიანე მოწყენილი დადის... შუქრის არაფერი უთქვამს? ერთმანეთს ხომ არაფერი აწყენინეს?

შ ა მ ა ნ დ უ რ—ხომ გაგიგონია, სიყვარული ვარდს ისხამს. ვარდი—ეკალსაო... ყველაფერი შეიძლება... თუმცა ახალგაზრდებმა თავისი გულის წამალი თვითონვე იციან... შუქრიმ მარტო ეს მითხრა,—ზიარეთობადღეს უნდა ვიქორწინოთო...

ფ ა ტ მ ა—შენს პირს შაქარი, ჩემო შამანდურ, თორემ ვინ იცის, რა არ ვიფიქრე! (მირზა და კემალი საუბრით შემოვიდნენ. ფატმა და შამანდურ წამოდგნენ).

რ უ ს უ დ ა ნ ი—(შემკრთალი) უი, კემალი!

გ ა ი ა ნ ე—(უკან გაჰყვა) რა იყო, გოგო?

რ უ ს უ დ ა ნ ი—კემალი!.. (შინ შევარდა)

მ ი რ ზ ა—ალლაჰის მადლმა, ძალიან მეწყინა... რას იზამთ, ხალხი ასეთი უმადურია! ათჯერ რომ წამლად დაედო და ერთხელ გული ვერ მოუგო, იმდენ სიკეთეს წყალში გადაგიყრის!..

კ ე მ ა ლ ი—(შეწუხებული) მაინც რას ამბობენ?

მ ი რ ზ ა—ისეთს არაფერს, ტრაბახია კაცი ყოფილაო...

კ ე მ ა ლ ი—(მწარედ ჩაიცინა) მერე და,—ვინ უთხრა,—რომ გზის მშენებლობა შეჩერებულიაო?

მ ი რ ზ ა—მუშები დაითხოვეს...

კ ე მ ა ლ ი—როგორ თუ დაითხოვეს?

მ ი რ ზ ა—თქვენზე ამბობენ, საქმე ნაჩქარევად დაიწყო და ეხლა ამდენი შრომა და ხარჯი წყალში უნდა გადაიყაროსო...

კ ე მ ა ლ ი—(აღელვებულია, ეტყობა მირზას სიტყვებმა მიზანს მიაღწიეს) მაშ, ასე ამბობენ ტრაბახია კაცი ყოფილაო?

მ ი რ ზ ა—თქვენ კი გაიხარეთ, გულთან ახლოს ნუ მიიტანთ... ხალხი რას არ იტყვის? განა ყველაფერს უნდა ყური დაუგდოს კაცმა?!

კ ე მ ა ლ ი—(გულნატკენი) რას ამბობ, მირზავ? ხალხმა თუ ერთხელ კბილი დაგადგა, მერე შენსას აღარაფერს იწამებს...

(ჩაფიქრდა, ხელვებული ღაღის, მირზას დაიცქერდა) მაშ, ასე ამბობენ, არა? მალე, ძალიან მალე შევაცვლევინებ მაგ აზრს!..

ფატმა—დედა გენაცვალოს, გაჯავრება როგორ არ გიხდება?

ჯემალი—რა ვქნა, დედაჩემო... ხომ ხედავ რა ცეცხლში ვარ ჩავარდნილი? შენ ხომ იცი, აქ რამ ჩამომიყვანა! მინდა ჩემს ხალხს ვემსახურო, ჩემი ცოდნა, მთელი ჩემი ძალღონე ზიარეთის აყვავებას შევალიო... ეს გზაც მინდა გავიყვანო, ერთი სახელოსნო სკოლაც მინდა მოვაწყო... იცი, კიდევ რაზე ვოცნებობ?.. ერთი ხუთსაწოლიანი საავადმყოფო მაინც გავუხსნა ამ უბედურ ხალხს... ესენი კი, ხედავ? დახმარების მაგივრად ხელს როგორ მიშლიან!..

ფატმა—ხელი მოგიმართოს ქვეყნის შემდგენელმა... შუქრის დედა აღარ გახსოვს, შვილო?

ჯემალი—(მხოლოდ ახლა შენიშნა, გახარებული შეეგება.) დეიდა შამანდუხ! როგორ თუ არ მახსოვს?! (ხელი ჩამოართვა). ამათ ეზოში აი ამოდენა ფორთოხლებსა და ბროწეულებს ვიპარავდით... ჩემი ძმობილი შუქრი სადღა არის?

შამანდუხ—ძალიან უნდოდა შენი ნახვა, მაგრამ გემზე სასწრაფოდ დაუძახეს...

ჯემალი—მეც როგორ მინდოდა მასთან საუბარი! (წამით ღაფიქრდა) არასოდეს დამავიწყდება... ერთხელ,—პატარები ვიყავით მაშინ, შუქრი ცურვაში შემეჯიბრა... ძალიან შორს შეველით ზღვაში... უეცრად ფეხზე ძარღვი გამენასკვა, კრუნჩხვა დამაწყებინა. ვეღარც ხელი გავმართე, ვეღარც ფეხი, ქვასავით ძირს წავედი. ვერ გავიგე შუქრიმ როგორ გამომიტანა. როცა თვალი გავახილე, გვერდით მომჯდომოდა და ისე მოსთქვამდა, კაცი იფიქრებდა, წინ მიცვალებული უსვენიაო... მე დამტიროდა! (იცინის) ერთბაშად ისე მომეჩვენა რომ მართლა მკვდარი ვიყავი და მეც ტირილი დავიწყე... გახსოვს, დედი?

ფატმა—როგორ არ მახსოვს, დედა გენაცვალოს! (შამანდუხს) მე რომ დამინახეს, ტირილს უფრო მოუმატეს... ძლივს გავაჩერე... მერე ერთბაშად სიცილი აუვარდათ...

ჯემალი—მანამდე შუქრი ყოველ დღე მეჩხუბებოდა, ხან შურდულს წამართმევდა, ხან ქუდსა მტაცებდა... იმის შემდეგ ერთხელ არაფერი უწყენინებია...

შამანდუხ—შუქრის ეხლაც ძალიან უყვარხარ, შვილო!

ჯემალი—არაფერია, მალე შევხვდებით!.. დედავ, მირზას სკამი მოართვით...

მირზა—ნუ სწუხდებით...

ფატმა—(გრძელ სკამზე აჩვენა) აქ დაბრძანდით, მე ეხლავე გეახლებით.

(ფატმა და შამანდუხ გავიდნენ).

გოგიჩა—(ხმა გარედან) ახმედ, ჰაუ ახმედ... გუდაა! (შურდულის ტრიალით შემოიჭრა, ჯემალს შეეფეთა) ძამიკო, ჯემალ... იცი, ბაბუა ბეჟან აღამ რა მასწავლა? სულ პირველად ოსმალები ამ არემარეში თურმე გუდებით მოუყვანიათ, მაშ!

ჯემალი—ბეჟან აღას სისულელე უთქვამს... ეგ არასოდეს აღარ გაიმეორო?..

გოგიჩა—(ჯიუტად) რატომაც არ გავიმეორებ? ბეჟან აღა სისულელეს არასოდეს არ ამბობს, ჩვენ გურჯები—ქართველები ვართ, ისინი კი ოსმალები არიან...

ჯემალი—ერთი ამას უცქირეთ... ბიჭი სულ ერთიან გადურევიათ!

(გულმოსული შინ შევიდა).

გოგიჩა—(მირზას) ჩემი რა ბრალია, ისინი თუ გუდებით მოიყვანეს?..

მირზა—(ცდუნებით) ბაბუა ბეჟან აღა ჭკვიანი კაცია, კიდევ რა გასწავლა?

გოგიჩა—(გულუბრყვილოდ) რა მასწავლა და—ქართული წერა-კითხვა!

მირზა—ბიჭოს, ბიჭოს!..

გოგიჩა—(კვეხნით) მააშ! ეხლა შუქრიმ ქართული წიგნიც უნდა მომიტანოს!

მირზა—ქართული წიგნი აქ საიდან უნდა გიშოვნოს!

გოგიჩა—ბათუმიდან ჩამომიტანს... იქ თურმე იმდენია, რამდენიც გინდა!

მირზა—კიდევ რას ჩამოგიტანო?

გოგიჩა—კიდევ... კიდევ... მალე მე თვითონ მეზღვაური უნდა გამოვიდე!.. სულ საქართველოში ვივლი!

მირზა—იქ რა გინდა?

გოგიჩა—შუქრიმა სთქვა, ჩვენი ნამდვილი სამშობლო იქ არისო... იქ თურმე არ შეიძლება, თათრის ბიჭმა, აქაო და გურჯიაო, გურჯის ბიჭი აგინოსო... მააშ!

მირზა—განა შენ გაგინებს ვინმე?

გოგიჩა—მაგინებს და ეგრე? სანამ ჯემალი ჩამოვიდოდა, ცალთვალა ახმედამ ორჯერ გამიტეხა თავი... (მუშტი შემართა) უჰ, მაგისი! (გაღმა გახძახა) ახმეედ, ჰაუ ახმედ.. (ეკვნების ხმა და ცხვნის თქარა-თქური მოისმა).

მირზა—(ზეზე წამოხტა) მისი აღმატებულება!

(ჯემალი და ფატმა ეზოში გამოეგებნენ სტუმრებს. აბდულ სადაყი და ჯონ რაიტი შემოვიდნენ).

ჯემალი—კეთილი იყოს, თქვენო აღმატებულებავ, ჩემს ოჯახში თქვენი მობრძანება! აგრეთვე თქვენი, მისტერ. რაიტ! (ფატმა თავშლაბლა მიესალმა) დედაჩემი გახლავთ...

ფატმა—თქვენი წყალობა ნუ მოაკლოს ჩემს ოჯახსა და ჩემს შვილებს, ბატონო!..

გოგიჩა—(იგი არავის შეუნიშნავს, თამამად წავიდა მათკენ და ჯერ ვილაიეთის უფროსს გაუწოდა ხელი, შემდეგ ჯონ რაიტს) ხომ კარგად, როგორ გიკითხოთ, ბატონო!

აბდულ სადაყი—(გაეღიმა) კარგად... ეს რა ვაჟკაცი ბიჭი ყოფილა?

ფატმა—(წინ წავიდა) მობრძანდით, ბატონო...

აბდულ სადაყი—(ეზოს ათვალიერებს) ჩინებული ეზო-კარი გქონიათ!

ჯონ რაიტი—(შორს გახედა) ეს თქვენი თამარის ციხეც საუცხოოდ მოსჩანს აქედან.

ჯემალი—(გაახსენდა) მართლა! მისტერ რაიტ, გზაზე მუშაობა შეგიწყვეტიათ?!

ჯონ რაიტი—თქვენი პასუხის მოლოდინში...

ჯემალი—არა, დილიდანვე უნდა გინვაახლოთ!

აბდულ სადაყი—უკვე გადასწყვიტეთ?

ჯემალი—მე ვუერთდები მისტერ რაიტის წინადადებას...

აბდულ სადაყი—რა თქმა უნდა! გზასაც გავიყვანთ, ხელოვნების იმ შესანიშნავ ნიმუშებსაც გადავარჩენთ!

ჯემალი—(წინ გაუძღვა) მობრძანდით, ბატონო!.. (ყველანი აივანზე ავიდნენ) გაიარე, რუსუდან! (ქალები გამოეგებნენ) ეს ჩემი და გახლავთ, ესაც მისი მეგობარი!

აბდულ სადაყი—(ხელს ართმევს) თქვენი დის ქება მთელს ზიარეთში დადის... (გაიარეს დაცქერდა) ისიც ვიცოდი, მზის მეგობარი მთვარე იქნებოდა!.. (ქალებს უცინის, შინ შეუძღვნენ).

ხმა გარედან—გამიშვი მეთქი! შენ ამ სახლის დარაჯად ვინ დაგაყენა?

(ხმაური გაძლიერდა. ჯემალი აივანზე გამოვიდა, ხელავს—მირზა ჭიშკარში წინ ეღობება ბეჟან აღას, ეზოში არ უშვებს)...

ბეჟან აღა—გამიშვი, მე ამ ოჯახში შინაური ვარ... (მირზა ხელით მოიცილა) გამიშვი მეთქი!

ჯემალი—(მაშინვე მისკენ გაეშურა) მობრძანდით, ბატონო ბეჟან აღა... მობრძანდით!

(წინ მიეგება).

ბეჟან აღა—ეს პირველი შემთხვევაა, ზიარეთში ჩემთვის კარი დაეკეტოთ!

ჯემალი—მისი აღმატებულება ბრძანდება ჩვენთან და...

ბეჟან აღა—(გაწყვეტინა) მეც სწორეთ ამიტომ გიახელით! (ამრეზილი) ბატონო ჩემო, დავიჯერო, მართალია? ზიარეთის დანგრევას აპირებენო?

ჯემალი—(სკამზე მიუთითა) დაბრძანდით, ბატონო... დანგრევას კი არა, გადარჩენას!

ბეჟან აღა—ჯემალ, შენ ეხლა დიდი კაცი ხარ, მაგრამ ჩემს ხელში გაიზარდე და საწყენიც რომ გითხრა, ნუ გეწყინება!

ჯემალი—რასაა ბრძანებთ?

(მირზა განზე დგას, გაფაციცებით უსმენს).

ბეჟან აღა—მას შემდეგ, რაც შენ აქედან წახველ, დიდმა დრომ გაიარა და, ვინ იცის, აღარც კი გახსოვს, ჩვენთვის—გურჯებისათვის რა არის ზიარეთი! ამ ორმოცი

წლის წინათ, როცა ჯერ ისევ ახალგაზრდა მასწავლებელი ვიყავი, ზიარეთში ერთი გამოჩენილი ქართველი ჩამოვიდა... მე მას მეგზურად ვახლდი შავშეთში, იმერხევსა და ჭანეთ-ლაზეთში. იცი იმ მარადხსენებულმა რა მითხრა? სანამ ეს ნანგრევები დგას,—თქვენც ხალხში სწერიხართ, როცა ეს ნანგრევები მოიშლება,—მაშინ თქვენი სახსენებელიც ამოვარდებაო ამ ქვეყანაზე!.. (მირზა განაბული უსმენს).

ჯ ე მ ა ლ ი—(მოხუცის ლაპარაკი არ მოსწონს) ეს ნანგრევები დღეს არა, ხვალ სულერთია მაინც ჩამოიშლება... რაც ავდარს გადაურჩება, იმას კაცის ხელი მოუღებს ბოლოს... კიდევ კარგი, თქვენი თვალით მოიხილეთ, ხოჯა სულეიმანმა რაც გააკეთა.

ბ ე ჟ ა ნ ა ღ ა—(წარბები აზიდა) შენ ისე მელაპარაკები, ნამდვილად გადაგიწყვეტიათ!

ჯ ე მ ა ლ ი—ჩვენ გადავწყვიტეთ იმ დიდი ისტორიული ძეგლის მოვლა... ყველა ძვირფასი ჩუქურთმა, ქვაჭდეული თუ წარწერა, რაც კი დღემდე ზიარეთში შენახულა, ოსმალეთის სახელმწიფო მუზეუმში უნდა იყოს დაცული... ამაზე თითონ მისი აღმატებულება—ბატონი ვილაიეთის უფროსი ზრუნავს და ჩვენ გურჯებს მადლობის მეტი არაფერი გვეთქმის.

ბ ე ჟ ა ნ ა ღ ა—(ხელები აუთრთოლდა, თანდათან ხმას იმაღლებს). შენ, ბალღო, გონი მიგხდომია, თუ განგებ გინდა ამ დასავსებ თვალებში ნაცარ-ცხელი ჩამაყაროს?!.. სამშობლო ჩვენ აღარ გაგვაჩნია და ეს ერთი გოჯი მიწა გვიწევს სამშობლოს მაგიერობას... (ფატმა და შამანდუხ ღერეფნის კართან გაქვავებულნი უსმენენ). სოფელი დიდია, გზის გაყვანა თუ გინდათ, საითაც ბარს დაჰკრავთ, გზაც იქით წავა... რაღა ჩვენი მამა-პაპის ძვლები უნდა ამოჰყაროთ?

ჯ ე მ ა ლ ი—მე თქვენი სიკეთე მინდა!..

ბ ე ჟ ა ნ ა ღ ა—(წასვლა დააპირა) გაფრთხილებ ჯემალ, სანამ პირში სული გვიდგას, ზიარეთის დანგრევას ვერავის დავანებებთ... (უფრო მტკიცედ) ვერავის დავანებებთ!..

(წავიდა, ჯემალი მიაცილებს, მირზამ ორივეს თვალი გააყოლა).

შ ა მ ა ნ დ უ ხ—ბეჟან აღა მართალია... ჯემალს იქნება აღარც კი ახსოვს,—ჭირისუფლები ვართ, ჩვენი ნუგეში ზიარეთია; ავადმყოფი გვყავს,—ზიარეთია ჩვენი წამალი; დალხენილები ვართ,—მაშინაც ზიარეთია ჩვენთვის... აი ამ ზაფხულსაც გვალვამ რომ გადაწვა ჭირნახული, ოხვამეზე ვიყავით ზიარეთში და დაილოცოს იმისი მადლი, აკი წვიმაც გაიმეტა ჩვენთვის...

(ჯონ რაიტი აივანზე გამოვიდა, მიმავალ მოხუცს თვალი შეასწრო, ჯემალმა ღაინახა, მისკენ წავიდა).

ჯ ე მ ა ლ ი—ბოდიში, მისტერ რაიტ!

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—ის მოხუცი ხომ არ იყო?

ჯ ე მ ა ლ ი—დიახ... უჰ, რა ჯიუტი კაცია!

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—რას ერჩით? ყველა ჩვენგანს თავისი აზრი და შეხედულება აქვს!.. (აივანზე გაბაღრული ვაზის მტევნებს სინჯავს) ამბობენ, მაგ მოხუცს ზიარეთის დიდძალი განძეული აქვს შენახულიო...

ჯ ე მ ა ლ ი—ასე მოგახსენებენ...

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—ვინ იცის, იმ ნივთებში ხელოვნების რამდენი შესანიშნავი ნიმუში მოიპოვება! (მტევნებს ხელის გულზე სინჯავს). ეს თქვენ, მხედველობაში უნდა იქონიოთ...

ჯ ე მ ა ლ ი—მართალსა ბრძანებთ...

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—მაგ მოხუცს დიდი ოჯახი აქვს?

ჯ ე მ ა ლ ი—მარტოხელა კაცია.

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—(ერთბაშად) რა შესანიშნავი მტევნებია! საოცარია, მთელი ოსმალეთი მოვიარე, ამდენი ვაზი და ვენახი არსად შემხვედრია!

ჯ ე მ ა ლ ი—გურჯები ძველთაგანვე მისდევენ მევენახეობას... თუ ეზოში სადმე ვაზი დაინახეთ, იქ უსათუოდ გურჯი ცხოვრობს!

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—ო, ეს მეტად საინტერესოა!—ნაშიონალ საინ!

ჯ ე მ ა ლ ი—ძველად ეს ზღვის სანაპირო სულ ვენახებით ყოფილა დაფარული... ჩვენში ეხლაც ხშირად შეხვდებით მიწაში ჩაფლულ უზარმაზარ ქვევრებს, ქვის საწნახლებს...

დღესაც მე, თქვენ ჩვენებური ოჯალეშით გაგიმასპინძლდებით...

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—საინტერესოა, ძალიან საინტერესო!..

(სუბარს განაგრძობენ. ეზოში აბდულ სადაყი და გაიანე გამოვიდნენ. გაიანე თავდახრილი მოჰყვება სტუმარს).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—მე თქვენ დღეიდან მინდა გიწოდოთ კამერტაბ... იცით, ეს სიტყვა რასა ნიშნავს?

გ ა ი ა ნ ე—(დარცხვენილი) არ ვიცი, ბატონო!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—კამერტაბ მთავარის შუქს ნიშნავს... ეს სახელი უწოდა განთქმულმა მუსტაფა ფაშა ბაირახტარმა ქართველ ქალს, რომელმაც პირველივე შეხედვით მოხიბლა... (თვალებში მიჩერებია). შემდეგ ეს ქალი მისი უსაყვარლესი ცოლი გახდა... იგი ქმართან ერთად დაიღუპა იანიჩარების აჯანყების დროს სტამბოლის ციხე-გალავანში... (თვალს არ აშორებს). თანახმა ხართ?

გ ა ი ა ნ ე—(გაუბედავად) რაზე, ბატონო?

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ეს სახელი რომ გიწოდოთ?

გ ა ი ა ნ ე—(ფოფმანობს) თქვენი ნებაა...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(კმაყოფილი) მაშ თქვენ დღეიდან ჩემი კამერტაბ ხართ,—მე—თქვენი ფაშა ბაირახტარი... (ხელები დაუჭირა).

გ ა ი ა ნ ე—(შეშინებული თვალები მიანათა) მე ეგ არ მითქვამს, ბატონო...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ნუ გეშინიათ... ჩემი გამოგზავნილი მანდილი ხომ მიიღეთ?

გ ა ი ა ნ ე—(ელდანაცემი). როგორ?.. ის მანდილი!.. თქვენ?!. ღმერთო ჩემო!..

(თვალებზე ხელი აიფარა, ეზოდან გავარდა).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(მიიხედა, მის გვერდით მირზა გაჩნდა) შემდეგ? როგორია გურჯების წესი?

მ ი რ ზ ა—ოჯახის უფროსს უნდა აცნობოთ თქვენი გადაწყვეტილება, ჩემო ბატონო!

ფ ა ტ მ ა—(აივანზე გაღმოდგა) მობრძანდით, ბატონებო...

(სტუმრებს სუფრაზე იპატიჟებს. აბდულ სადაყი, ჯონ რაიტი, ჯემალი, ფატმა, რუსუდანი, შამანდუხ, მირზა, მაგიდას მოუსხდნენ.

გაიანეს ვერცხლის სინზე შედგმული ვერცხლის სურები მოაქვს).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(წამოდგა) ვიდრე ლხინს შევუდგებოდეთ... ქალბატონო ფატმა, მინდა გაგიცხადოთ, თუ არ დამიწუნებთ, დღეიდან თქვენი ქალი ჩემი სახლის ქალბატონი უნდა იყოს!

გ ა ი ა ნ ე—დედავ!

(შეჰკივლა, სინი ხელიდან გაუვარდა, აქვითინებული კედელს მიეყრდნო).

ფ ა ტ მ ა—შვილო! (შეწუხებული გაიანეს მივარდა).

მ ი რ ზ ა—(სინი აიღო) არაფერი გატეხილა, ბოლო კეთილი იქნება!..

ფ ა ტ მ ა—(შეწუხებული) დაბრძანდით, ბატონებო... (მეტი ყურადღება მოახერხა). არაფერია... ცრემლი ზოგჯერ სიხარულის ნიშანია!

ფ ა რ დ ა

დღესაც მე, თქვენ ჩვენებური ოჯალეშით გაგიმასპინ-
ძლდებით...

ჯ ო ნ რ ა ი ტ ი—საინტერესოა, ძალიან საინტერესო!..
(საუბარს განაგრძობენ. ეზოში აბდულ სადაყი და გაიანე გამოვი-
დნენ. გაიანე თავდახრილი მოჰყვება სტუმარს).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—მე თქვენ დღეიდან მინდა გიწოდოთ
კამერტაბ... იცით, ეს სიტყვა რასა ნიშნავს?

გ ა ი ა ნ ე—(დარცხვენილი) არ ვიცი, ბატონო!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—კამერტაბ მთავარის შუქს ნიშნავს... ეს
სახელი უწოდა განთქმულმა მუსტაფა ფაშა ბაირახტარ-
მა ქართველ ქალს, რომელმაც პირველივე შეხედვით
მოხიბლა... (თვალებში მისჩერებია). შემდეგ ეს ქალი მისი
უსაყვარლესი ცოლი გახდა... იგი ქმართან ერთად დაი-
ღუპა იანიჩარების აჯანყების დროს სტამბოლის ციხე-
გალავანში... (თვალს არ აშორებს). თანახმა ხართ?

გ ა ი ა ნ ე—(გაუბედავად) რაზე, ბატონო?

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ეს სახელი რომ გიწოდოთ?

გ ა ი ა ნ ე—(ფოფინობს) თქვენი ნებაა...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(კმაყოფილი) მაშ თქვენ დღეიდან ჩემი
კამერტაბ ხართ,—მე—თქვენი ფაშა ბაირახტარი... (ხელები
დაუჭირა).

გ ა ი ა ნ ე—(შეშინებული თვალები მიანათა) მე ეგ არ მითქვამს,
ბატონო...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ნუ გეშინიათ... ჩემი გამოგზავნილი მან-
დილი ხომ მიიღეთ?

გ ა ი ა ნ ე—(ელდანაცემი). როგორ?.. ის მანდილი!.. თქვენ?!.
ღმერთო ჩემო!..
(თვალებზე ხელი აიფარა, ეზოდან გავარდა).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(მიიხედა, მის გვერდით მირზა გაჩნდა) შემ-
დეგ? როგორია გურჯების წესი?

მ ი რ ზ ა—ოჯახის უფროსს უნდა აცნობოთ თქვენი გადაწყვე-
ტილება, ჩემო ბატონო!

ფ ა ტ მ ა—(აივანზე გადმოდგა) მობრძანდით, ბატონებო...
(სტუმრებს სუფრაზე იპატიჟებს. აბდულ სადაყი, ჯონ რაიტი,
ჯემალი, ფატმა, რუსუდანი, შამანდუხ, მირზა, მაგიდას მოუსხდნენ.

გაიანეს ვერცხლის სინზე შედგმული ვერცხლის სურები მო-
აქვს).

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(წამოდგა) ვიდრე ლხინს შევუდგებოდეთ...
ქალბატონო ფატმა, მინდა გაგიცხადოთ, თუ არ დამი-
წუნებთ, დღეიდან თქვენი ქალი ჩემი სახლის ქალბატო-
ნი უნდა იყოს!

გ ა ი ა ნ ე—დედავ!
(შეჰკივლა, სინი ხელიდან გაუშვა, აქვითინებული კედელს მიეყრდნო).

ფ ა ტ მ ა—შვილო! (შეწუხებული გაიანეს მივარდა).

მ ი რ ზ ა—(სინი აიღო) არაფერი გატეხილა, ბოლო კეთილი
იქნება!..

ფ ა ტ მ ა—(შეწუხებული) დაბრძანდით, ბატონებო... (მეტი ყვრა-
ფერი მოახერხა). არაფერია... ცრემლი ზოგჯერ სიხარულის
ნიშანია!

ფ ა რ დ ა

მოქმედება მეორე

მეოთხე სურათი

ღამე, ზღვის პირი. მარცხნივ—უკვახანა დიდი აბრით „ოქროს ვირი“. აბრაზე გამოსახულია ვებერთელა ვირის თავი. უკვახანის წინ მიწაში ჩარგულ ქოლგების ქვეშ—ჰატარ-პატარა თეთრ სუფრაგადაფარებული მაგიდები დგას. მაგიდებს უკან—ნახევარმთვარისებურად გამოუკვანილი ესტრადა. მარჯვნივ პალმებით დაჩრდილულ ბაღში—რამდენიმე გრძელი სკამი. სიღრმეში,—ზღვაში ორი-სამი იალქნიანი ნავი და ერთიც დიდი გემი მოსჩანან. ფარდის ახდისას მაგიდებს მეზღვაურები უსხედან. ერთ მათგანს განცალკევებით ორი ამერიკელი მეზღვაური უზის. ესტრადაზე შავგვრემანი გრძელსაყურებიანი ქალი, ღაირით ხელში ცეკვავს. მაგიდებს შორის თვალწარბ შეღებილი მსახური ქალი ტრიალებს.

1 მეზღვაური—იბრაჰიმმა რად დაიგვიანა? აკი გუშინა სთქვა, ხვალ ბაირამი ერთად გავატაროთო?..

2 მეზღვაური—წუხელ მათ გემს მოულოდნელად გამოუძახეს. ზიარეთის ქვებით დატვირთეს და პირდაპირ სტამბოლში გაგზავნეს...

1 მეზღვაური—ძაღლის იღბალი აქვს... ბაირამი აბა იმას გასთენებია!.. თან ფულს გააკეთებს, თანაც ბერძნის ქალებში იქეიფებს...

მომღერალი ქალი—(ხელში ღაირა შეათამაშა, სიმღერა დაიწყო):

ხან თუ ვარდის ეკლიანი კონა ვარ,
ხან გიუმაჟი სიყვარულის მონა ვარ...
გადამრია შენი ეშხის ძალამ!
ბალამ, ბალამ, ბალამ!

მეზღვაურები—(ერთხმად, ტაში). ვაშა... ვაშა... ბის... ბის!

მომღერალი ქალი—(ღაირა შეათამაშა, თვალები მინაბა):

ავადა ვარ, ჩემი მკვლელი შენა ხარ,
ნეტავ ვაჟი ქვეყნად სულ არ მენახა...
თუ გიყვარვარ, მითხარ, რაღასა მალავ!..
ბალამ, ბალამ, ბალამ!..

მეზღვაურები—ვაშა, ბის!

(ტაში, ქალმა მდაბლად თავი დაუკრა, გავარდა).

ამერიკ. მეზღვ.—გოგონა!

მსახური ქალი—რა გნებავთ?

ამერიკ. მეზღვ.—ეგ მომღერალი მართლა გურჯის ქალია?

მსახური ქალი—გურჯისა კი არა, ეშმაკისა... აქ ყველა გურჯის ქალად ასაღებს თავს.

2 ამერიკ. მეზღვ.—კვაიტ, რაიტ! (ხელი ჩაიქნია) მართალი ხარ!

მსახური ქალი—აი მე, ნამდვილად გურჯის ქალი ვარ...

1 მეზღვაური—(გამოელაპარაკა) მოატყუე, რასაც ჰკარგავ, იქნება ამერიკაში წაგიყვანოს! (აბრაზე გამოსახულ ვირის თავზე აჩვენებს) შენ ეს მითხარი, აი ეს შენი ბატონის სურათია?

2 მეზღვაური—მაგის ბატონისა კი არა, შენი... ერთ თვეს რასაცა შოულობ, ერთ დღეში სულ იმ ოქროს ვირს აჭმევ!..

მსახური ქალი—ერთიცა სცდებით, მეორეც... ეგ იმისი სურათია, ვინც ჩვენს ყავახანაში არ დაიარება!

1 მეზღვაური—ხედავ ამას? (ამხანაგს) შეირთე, ბიჭო, ჰკვიანი ცოლი გეყოლება!..

1 ამერიკ. მეზღვ.—ლამაზო! (ქალი შესდგა) ერთი ბოთლი ოქროს ვირი!

მსახური ქალი—გამოილია, მალე მოიტანენ.

2 ამერიკ. მეზღვ.—ოქროს ვირი რაღა ჯანდაბაა?

1 ამერიკ. მეზღვ.—აქაური ბერძნული კონიაკი... თუ მისი გემო არ იცი, მაშ ქვეყანაზე არაფერი დაგილევია... (ქალს) მაშინ, ვერცხლისა იყოს!

მსახური ქალი—ისიც გათავდა.

1 ამერიკ. მეზღვ. წადი და შენს დახლიდარს მოახსენე,—ამდენს რომ გვალოდინებს, ოქროს ვირი კი არა, ნამ-

დვილი ვირი ყოფილა! (ქალი გაშტერებული მისჩერებია) არ გესმის?

(ქალი წავიდა, ამერიკელებიც აედგნენ)

ყავახანის პატრონი—(შეშფოთებული გამოვარდა, ქალიც უკან მოჰყვა) საით ბატონო? ფული... ანგარიში მიიღეთ!

1 ამერიკ. მეზღვ. ნიუ-იორკში რომ ჩამობრძანდებით, საძაგიერო პატივისცემა ჩვენზე იყოს!

2 ამერიკ. მეზღვ.—ვალლაჰ! (იცინის) გუდ ბაი!

(წავიდნენ).

ყავახანის პატრონი—დაიჭირეთ... ფულს არ იხდიან... თანაც ვირი მიწოდეს!

1 მეზღვაური—ჩუმად, ხომ ხედავ, ვინ არიან?

ყავახანის პატრონი—უჰ, მაგათი... განა პირველია?!..

(შემოვიდა შუქრი)

1 მეზღვაური—შუქრი! (მეზღვაურები წამოიშალნენ) აქეთ შუქრი. (იგი ჩქარი ნაბიჯით მიდის, თითქოს მეზღვაურები არც კი შეუნიშნავს) რაზე გვებუტები?

(წინ გადაეღობა).

შუქრი—თუ ძმა ხარ, გამიშვი... მეჩქარება!

1 მეზღვაური—რა იყო? ამ ბაირამის ღამეს რა ცხვირპირი ჩამოგტირის?

შუქრი—ამისთანა ბაირამის ღამესაც რა ვუთხრა... გამიშვი, თუ კაცი ხარ!

1 მეზღვაური—არა, შენ თავს რაღაც ამბავია... სანამ არ იტყვი, არ დაგეხსნები!

შუქრი—გამოძიებას თავი დაანებე .. თუ გაქვს რამე,—დაასხი, მეჩქარება...

(მაგიდასთან მივიდა).

1 მეზღვაური—დღეს შენი სიფათი არ მომწონს... (ჭიქები ავსო).

შუქრი—ალბათ თქვენს კაპიტანსაც არ მოეწონა და იმიტომ დამითხოვა...

მეზღვაურები—(ერთხმად) რაო, რაო?

შუქრი—დღეიდან ხმელეთის მეზღვაური ვარ!

1 მეზღვაური—ხომ არ გადაირიე? კაცს უშენოდ ზღვაში გემი არასოდეს გაუტანია და ეხლა რა სიზმარი ნახა?!

შუქრი—ეტყობა იმისი ბრალი არ არის... როდესაც მოვდიოდი, ასე მითხრა, შენისთანა მეზღვაური ბევრი არ შემხვედრიაო... თანაც გადამკოცნა!

1 მეზღვაური—მაშ რაღა ჟამი შეუდგა? რატომ დაგითხოვა?

შუქრი—გამოძიებას დაეხსენ, მეთქი... ბიჭებო, ჭიქები აიღეთ! (მეზღვაურებმა ჭიქები ასწიეს) ეს, ამ ბაირამის ღამეს, ღმერთმა დასწყევლოს, ვინც ქვეყანაზე გურჯის სახსენებელი გააჩინა... რა იქნებოდა, ამ ცის ქვეშ ერთი სრულუფლებიანი კაცი მეცა ვყოფილიყავ?! (გაღჭრა, მეზღვაურებმა აწეული ჭიქები ძირს დაუშვეს). ჰა, შეგეშინდათ? დალიეთ... რა პირები დააღეთ?

1 მეზღვაური—მაგას რათ ამბობ, ბიჭო? მე რომ ოსმალი ვარ, განა დალხინებული ვარ?! იმ დღეს სამსუნში ფეხშიშველა გლეხები რომ ცემა-ტყეპით მიჰყავდა პოლიციას, განა ოსმალები არ იყვნენ?.. იმ უბედურებმა მარტო ის დააშავეს, რომ სიმშილით ილაჯგაწყვეტილებმა მთავრობას პური სთხოვეს... და პურის მაგიერ მათრახები მიიღეს!..

შუქრი—ჩვენ,—გურჯებს ორი ვაი გვჭირს, ჩემო ოსმან, თქვენ კი—მარტო ერთი...

1 მეზღვაური—(ნახევრად ჩურჩულით) იცი რა გითხრა, შუქრი? როცა ის ჩვენი საერთო ვაი გათავდება, თქვენ—გურჯებს მეორე ვაი რომ გჭირთ, იმასაც ბოლო მოეღება...

(თავზე თეთრმანდილმოხვეული გაიანე გამოჩნდა, იგი ბაღში ვიღაცას ეძებს. შუქრიმ პირველმა შეასწრო თვალი, გაიანესაკენ გაეშურა).

შუქრი—გაიანე, ამ შუაღამისას აქ რამ მოგიყვანა?

გაიანე—ჩემმა უბედურებამ... ასე მითხრეს გემი არსად გასულაო...

შუქრი—გამაგებინე, რა უბედურებამ?

(ორივე ხელი დაუჭირა)

გაიანე—აი, ხომ ხედავ, შენი მოტანილი მანდილი მხურავს... თუ გინდა, რომ ეს მანდილი არ მომეხადოს, დღესვე უნდა წამიყვანო აქედან!

შუქრი—წაგიყვანო? სად წაგიყვანო, რა მოხდა, გაიანე?!

გაიანე—(გულამომჯდარი) ვილაიეთის უფროსმა აბდულ სადაყმა...

(ველარ დაასრულა, აქვითინდა)

შუქრი—(გაოცებული) რა, აბდულ სადაყმა?

გაიანე—თეთრი მანდილი გამომიგზავნა...

შუქრი—სად... როდის?!

გაიანე—სწორედ იმ დღეს...

(ტირის)

შუქრი—(მტკიცედ) როგორც გამოგიგზავნა, ისე წაიღებს კიდეც...

გაიანე—ის არ წაიღებს, შუქრი... ვიცი, არ წაიღებს...

შუქრი—მაშინ შენ თვითონ მიუგდებ!

გაიანე—მაგას ვერ ვიზამ, ჯემალი თანახმაა...

შუქრი—(ერთბაშად აენთო). ჯემალი შენცა გყიდის, ჩვენს ხალხსაც... ოღონდ თვითონ ჩინ-მენდლებით აივსოს!

გაიანე—მაგას ნუ იტყვი, შუქრი... ჯემალმა ამ ჩვენი უბედურებისა არაფერი იცის...

შუქრი—დიახ, არ იცის... არც ის იცის ზიარეთის ჩუქურთმებსა და ქართულ წარწერებს რომ ზღვაში ჰყრიან!

გაიანე—რას ამბობ... რასა ჰყრიან ზღვაში?!

შუქრი—ხალხი მოუტყუებიათ, მუზეუმში მიგვაქვსო... ამ უბედურებს იმოდენა ლოდები კაპარჭაზე თურმე თავისივე ხელით ააზიდვინეს, რომ მერე ღამით, ქურდულად ზღვაში ჩაეყარათ!..

გაიანე—ჯემალი მაგას არ იზამდა,—მომკალი და ვერ დავიჯერებ.

შუქრი—(ქუდი მოიხადა, აჩვენებს) ნურც ამას დაიჯერებ...—ამ ნატყვიარს ხედავ?

გაიანე—(შეშინებული) ეს რა არის?

შუქრი—ღელვამ ბერიმთის ყურისაკენ წაიღო ჩემი ნავი... მეც რა მქონდა საჩქარო, იქითკენ შევუხვიე... დღესავით ღამე იყო. უეცრად, ზღვის მოსახვევში დიდი კაპარჭა დავინახე. ახლოს მიველი, რას ვიფიქრებდი—შავ-ბნელი საქმის მოწმე გავხდებოდი! ყურე ყოველი მხრით

შეკრული იყო, მაგრამ მაინც აშკარად დავინახე, ზღვაში როგორ ჩაუშვეს ჩვენი ზიარეთის ქვები... სულ პირველად ლომის თავი და ის დიდი ქვის დაფა ჩააგდეს, ბეჟან აღა თამარ მეფის ხელით დაწერილ წიგნს რომ ეძახოდა. მინდოდა უფრო ახლოს მივსულიყავ, მაგრამ გემიდან შემნიშნეს და სროლა ამიტეხეს... აი, ქუდი გამიხვრიტეს!.. ღამემ მაინც მიშველა და ნაპირზე გამოვასწარ... ახლავე უნდა გავაგებინო ბეჟან აღას...

გაიანე—იქნება მიმალავ და რაიმე გაწუხებს?

შუქრი—მე მარტო ის მაწუხებს, ჯემალმა რომ ჩვენი ხალხი გაყიდა და ეხლა შენცა გყიდის!

გაიანე—(შეწუხებული) მაგას ნუ მეუბნები... ასე მგონია—მართლა გაყიდული ვარ და სადღაც შორს, უცხო ქვეყანაში მიყყევარ, რომ ახლა სხვა ვაჭარს მიჰყიდონ ჩემი თავი... გეხვეწები შუქრი, სანამ გვიან არ არის, წადი, შენს უფროსს სთხოვე,—ამ ღამით გამოგიშვას!.. ახლავე უნდა წამიყვანო... სადაც გინდა წამიყვანე,—ოღონდ აქაურობას მომაშორე!..

შუქრი—ჩემს უფროსს თხოვნა არ უნდა, რადგან დღეიდან მე უფროსი აღარა მყავს...

გაიანე—(ელდანაცემი) უბედურებაზე უბედურება?

შუქრი—უბედურება კი არა, ბედნიერება, თორემ აქედან მართლაც ვერსად წაგიყვანდი... ეხლა კი, წადი, მოემზადე... მე მანამდე ბეჟან-აღას ვნახავ. დეე, ხალხმა შეიტყოს, სად და რისათვის მიაქვთ ზიარეთის ქვები!

გაიანე—მე შინ ვერ მივალ, შუქრი... იქ აბდულ სადაყის გამოგზავნილი მკრავები ჩემს საქორწილო კაბებსა ჰკერენ...

შუქრი—მაშინ... ამ ბაღში მოიცადე, ეხლავე დავბრუნდები!

გაიანე—აქ რომ ვინმემ დამინახოს?

შუქრი—აქ მხოლოდ ჩვენი მეზღვაურები დადიან...ჩემი სახელი უხსენე, ნურაფრისა გეშინიან!

(წავიდა, გაიანე ბაღის განაპირას სკამზე ჩამოჯდა. ჭალავანიდან მომღერალი ქალის სიმღერა მოისმის).

გაიანე—ისეთ ადგილას სად უნდა წავიდეთ, აბდულ სადაყმა ვერ მოგვაგნოს? მიწაში რომ ჩავძვრეთ, იქაც გვიპო-

ვის... ძმასაც დამიღუპავს, შუქრიზედაც შურს იძიებს...
(შემკრთალი წამოდგა). ღმერთო ჩემო, მე ვღუპავ შუქრის, ნამდვილად ვღუპავ და ისიც არაფერს ამბობს, თანახმაა ჩემთვის დაიღუპოს... მაშ, იქნებ ორივესათვის ისა სჯობდეს, დავთმოთ ერთმანეთი?! თუმცა ეს როგორ გამოსთქვა ჩემმა ენამ? შუქრი დავთმო და, — რილასთვის ვიცოცხლო?

(სკამზე დაემხო. შორს რამდენიმე თოფი გავარდა, მას სასტვენების გაბმული სტვენა მოჰყვა, იგი ბაღშიც შემოიჭრა. შუშინებული გაიანე წამოვარდა, ღამის ჩრდილს შეეფარა).

3 მეზღვაური—(ტყულხეთქებით შემოვარდა) ბიჭებო, კაცი მოჰკლეს!..

1 მეზღვაური—ვინ კაცი მოჰკლეს? რისთვის მოჰკლეს?

3 მეზღვაური—ეშმაკმა იცის, მე თვითონ არ მინახავს. (სასტვენების გაბმული ხმა) გესმით, რა ამბავია? პოლიციამ ქუჩები შეჰკრა, გზაში აღარავის უშვებენ!..

2 მეზღვაური—კისერი უტეხიათ! (ჭიქა მიაწოდა, თვითონაც აიღო) დალიე, რა ჩვენი საქმეა? მოკლული ღმერთმა შეიწყალოს, მკვლელსაც თავისი გზით გაუმარჯოს!..
(გაღაჭრა ყავახანიდან ნაცნობი სიმღერა მოისმა).

მომღერალი ქალი—

ავადა ვარ, ჩემი მკვლელი შენა ხარ,
ნეტავ ვაჟი ქვეყნად სულ არ მენახა...
გადამრია შენი ეშხის ძალამ,
ბალამ, ბალამ, ბალამ...

ძახილი—ვაშა, ვაშა... ბის, ბის!

(ყავახანიდან მოქეიფე მეზღვაურები ღრიანცელით გამოიშალნენ. მათ შუაში მომღერალი ქალი ჩაუყენებიათ. იგი თავმომწონედ ატრიალებს ხელში ღირას)

მომღერალი ქალი—არ შემიძლიან... დავიღალე, არ შემიძლიან!

1 მეზღვაური—ერთიც იმღერე, ერთიც.. შენ გენაცვალოს აი ამისი ცარიელი თავი! (ამხანაგს თავზე ხელი წამოუტყაპუნა).

მომღერალი ქალი—ცარიელ ჯიბეს ცარიელი თავი სჯობია!.. (მეორე მეზღვაურს ხელი მოხვია).

2 მეზღვაური—ზეინაბ ხანუმ, მაგას თავიც ცარიელი აქვს და ჯიბეც!

(ხმაურით მიიმალნენ ბაღში. შუქრი შემოვიდა, იგი გაიანეს ეძებს. ჯტეობა, წელანდელზე უფრო შეშფოთებულია, გაიანე ხეივნიდან გამოეგება).

გაიანე—შუქრი, აქა ვარ... ეგრე მალე?

შუქრი—რაღა მალე... გზები შეკრულია, ვერსაიდან გავაღწიე, ბეჟან აღა მოჰკლეს!..

გაიანე—(შეშინებული) ბეჟან აღა მოჰკლეს? ვინ მოკლა?

შუქრი—აბა რა ვიცი... ამდენ გურჯობას ერთი მოსარჩლე გვყავდა, ისიც ამოაგდეს!

გაიანე—წავიდეთ... მეშინიან...

შუქრი—ამაღამ ვეღარსად წავალთ... გზებზე ყველგან პოლიციელები დგანან... გიცნობენ!..

გაიანე—მაშ, რა ვქნათ, შუქრი?

შუქრი—ეს ღამე როგორმე აქ უნდა გავათენოთ...
(ხელი ჩაავლო, ჩქარი ნაბიჯით ხეივანს მიეფარნენ).

ფარდა

მეხუთე სურათი

იგივე სანახაობა, რაც მეორე სურათში. მარცხნივ მისაღები ოთახი, მარჯვნივ—აბდულ სადაყის კაბინეთი. ღამეა. ფარდის ახდისას აბდულ სადაყი საწერ მაგიდას უზის. მის წინ საიდუმლო პოლიციის უფროსი დგას, მას გვერდით ჩეჩოდანი უდევს.

აბდულ სადაყი—ეხლა ეს მითხარი, მკვლელი ხომ კარგად დამალეთ?..

რამაზან ალი—სანამ გემი გავიდოდეს, ჩემთან იქნება ბინაზე...

აბდულ სადაყი—სიფრთხილეს თავი არ სტკივა, იცოდე ამ ღამესვე უნდა მოაშორო აქაურობას!

რამაზან ალი—მესმის, თქვენო აღმატებულებავ! (ჩემოდანს ხსნის) განძეული იმდენი არაფერი აღმოჩნდა... სულ ექვსი ვერცხლის სურა და შვიდიც აზარფეშა. მხოლოდ ერთი მათგანია ძვირფასი, პირი და სარტყელი მარჯნითა და ლალითა აქვს მოჭედილი. აი ეს ერთი პარკიც წვრილი ვერცხლის ფული იყო, მეტი არაფერი. (პარკი მაგიდაზე დადო).

აბდულ სადაყი—ეს პარკი მკვლელისა იყოს... სურები და აზარფეშები კი, ჩემთან ყველაზე საიმედოა, აქ შევინახავ... (სეიფი გამოხსნა, სურებსა და აზარფეშებს შიგ აწყობს, ხელში ერთი აზარფეშა შერჩა). ოჰო, ეს მართლა ძვირფასი რამ არის! ძველისძველი ზარნიში აქვს მოვლებული... აი, უცქირე, რაღაც წარწერაცა აქვს, ალბათ ქართულია... ხედავ? ზედ ჯვარი არის გამოსახული! (ერთბაშად) მართლა, მოკლულს მკერდი უნახეთ?

რამაზან ალი—არავითარი ჯვარი, ტყუილი გამოდგა, თქვენო აღმატებულებავ! სამაგიეროდ ეზოში, ქვევრში დამალული ორი რაღაც ტყავის ყდიანი ქართული წიგნი აღმოვაჩინეთ, ერთი დასტა ძველი გაზეთები, აგრეთვე ერთი ქართული და ერთიც რუსული გაზეთი, რომელშიც ქართველი მეცნიერების ცნობილი წერილია დაბეჭდილი...

აბდულ სადაყი—(წარბები აზიდა) ესე იგი კომუნისტური გაზეთი!

რამაზან ალი—დიახ, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—მერე... საიდან?!

რამაზან ალი—ხომ მოგეხსენებათ, ზღვა...

აბდულ სადაყი—(გაწუწვეტინა) არავითარი ზღვა! ცუდად მუშაობთ... (ჭირვეულად) მაშ, როგორა გნებავთ? შავი ზღვის დაშრობა ჩვენ არ შეგვიძლიან—და ხვალ, ზიარეთში წითელი დროშები რომ გამოჰკიდონ, არ უნდა გაგვიკვირდეს?!

რამაზან ალი—კი, მაგრამ...

აბდულ სადაყი—არავითარი, მაგრამ... თვითონ ამერიკელმა მითხრა, ცუდად მუშაობთ...

რამაზან ალი—თუ ამერიკელმა გითხრათ, მაშინ... დიახ... ალბათ ასეა...

აბდულ სადაყი—(ოთახში ბოლთა დაჰკრა). იმ ქოფაკისათვის სწორე განაჩენი გამოგვიტანია, მეტად სახიფათო კაცი ყოფილა!

რამაზან ალი—წინათ აკი მოგახსენეთ?

აბდულ სადაყი—მართალია, მომახსენე, მაგრამ მაშინ მისტერ რაიტმა მოცდა მირჩია... ჩემი ახალი მოწერილობა ხომ მიიღეთ?..

რამაზან ალი—რომელი?

აბდულ სადაყი—სადაცა გწერდით, რომ მკვლელობის გამოძიების მეთვალყურეობა ჩემს მოადგილეს აქვს დავალებული...

რამაზან ალი—ეს როგორ შეიძლება?

აბდულ სადაყი—შეიძლება კი არა, ნამდვილად ასე სჯობია... შემდეგ ვერცერთი გურჯი ვეღარაფერს ვერ იტყვის...

(შისაღებ ოთახში ჯემალი შემოვიდა. ეტყობა დაღლილია. იგი პირდაპირ აბდულ სადაყის კაბინეთისაკენ გაეშურა. მირზა წინ გადაეღობა).

მირზა—ცოტა ხანს, თუ შეიძლება?

ჯემალი—(არ ელოდა) რა მოხდა?

მირზა—თქვენი სიცოცხლე... ფარეში ჰყავს, სხვა არაფერი!

ჯემალი—(საათს დახედა) მალე შუაღამე გახდება, რა დროს ფარეშია?

მირზა—სწორედ იმიტომ, რომ გამოიფხიზლოს... მასაც თქვენსავით დღეს პური არ მიურთმევია... იმ უბედურის მკვლელობამ ორივენი როგორ შეგაწუხათ! (შემპარავი ღიმილით). ეხლავე მოვახსენებ... (აბდულ სადაყის ოთახის კარი ფრთხილად შეაღო) თქვენი მოადგილე გეახლათ!

აბდულ სადაყი—ხომ არ გითქვამს, ჩემთან ვინ არის?

მირზა—არა, თქვენო აღმატებულებავ!..

აბდულ სადაყი—(სეიფის კარი დაკეტა, რამაზან ალის) აი ამ კარით... მთელ ღამეს ტელეფონთან მიცადე!..

რამაზან ალი—მესმის, თქვენო აღმატებულებავ!

(ჩემოდანი აიღო, მეორე კარით გავიდა).

აბდულ სადაყი—(მირზას) სთხოვე! (მირზა გავიდა).

მირზა—(ჯემალს) მიბრძანდით... (ჯემალი შევიდა, მირზა თავს იქნევს). ვალლაჰ, ეს ევეყანა ნადვილი ოინბაზხანაა!..

აბდულ სადაყი—(კარებშივე მიეგება) ვინ იცის, როგორ დაიღალეთ... თქვენ არ შეგაწუხებდით, მაგრამ, ხომ იცით, ჩვენი პოლიცია... თუ ხელი არ მოუჭირეთ, ისე თავს არ შეიწუხებენ... ვერაფერს მიაგენით?

ჯემალი—ვერაფერს, მაგრამ... მთელი ხალხი, დიდ-პატარა ერთხმად ხოჯა სულეიმანს ასახელებს... შესაძლებელია ეს მართალიც იყოს, რადგან უკანასკნელ ხანს ერთმანეთთან დანასისხლად იყვნენ!..

აბდულ სადაყი—მერე, დააპატიმრეთ?

ჯემალი—სასულიერო პირის დაპატიმრება, ისიც ბაირამის ღამეს, ხომ მოგეხსენებათ, ცოტა არ იყოს, უხერხულია...

აბდულ სადაყი—არავითარი უხერხულობა! მკვლელი რადაც უნდა დაგვიჯდეს, უნდა აღმოვაჩინოთ... თქვენ ჩემზე უკეთ იცით, განსვენებული მთელ ზიარეთს როგორ უყვარდა,—მის სახელს როგორი პატივით იხსენიებდნენ!

ჯემალი—მეორეს მხრით... ხოჯა და მკვლელი,—ძნელად საფიქრებელია!

აბდულ სადაყი—სისხლმა ხელობის გარჩევა არ იცის... მართალია, დაღლილი ხართ, მაგრამ ხოჯა სულეიმანი დღესვე, ამ ღამესვე უნდა დააპატიმროთ... სულ რამდენი კაცი შეიპყარით?

ჯემალი—ეს მესამე იქნება...

აბდულ სადაყი—ცოტაა... თქვენ მეტისმეტად გაუბედავად იქცევით...

ჯემალი—როდესაც პირდაპირი ნიშნები არ არის, მხოლოდ ეშვით კაცის დაპატიმრება ძნელია...

აბდულ სადაყი—თვითონ მისი აღმატებულების, ბატონი მინისტრის დეპეშა მივიღე, სასტიკ ზომებს მოითხოვს... თქვენთვისაც ნათელია, მკვლელობა გაძარცვის მიზნით არის ჩადენილი!.. ხომ ასეა?

ჯემალი—დიახ, აბა სხვა რა უნდა ვიფიქროთ, როდესაც მხოლოდ განძეულია წაღებული!

აბდულ სადაყი—საჭიროა აქაურ ოქრომჭედლებს დღეიდანვე საიდუმლო მეთვალყურენი მიუჩინოთ... ის რაღაც აზარფეშები, თუ სურები ყოფილა,—ადვილად შეიძლება მათთან მივიდეს...

ჯემალი—მართალსა ბრძანებთ!..

აბდულ სადაყი—გარდა ამისა, რადგან ნათესავი არავინ გააჩნია, საჭიროა ხვალიდანვე დაკრძალვის თადარიგსაც შეუდგეთ... მე გთხოვთ ყველაფერი ისე გააკეთო, რომ ხალხი, განსაკუთრებით გურჯი მოსახლეობა, უკმაყოფილო არ დაგვრჩეს! (ჯემალი ფანჯარასთან მიიყვანა, საუბარს განაგრძობენ. მისაღებ ოთახში ოქრომჭედელი შემოვიდა. მას ხელში მოზრდილი, ხავერდგადაკრული კოლოფი უჭირავს).

ოქრომჭედელი—კაი ბაირამი და კაი დღეები ჩვენს მირზას!

მირზა—(წამოდგა) დიდება ალლაჰს... ეს ფული ხვალამდე სად გაგექცეოდა? ამ შუაღამისას აქ რამ მოგიყვანა?

ოქრომჭედელი—დალაქივით ბევრი ლაპარაკი ნუ გიყვარს, თვითონ შენმა ბატონმა მიბრძანა...
(პირდაპირ მიდის).

მირზა—თავი რომ აგიღია და პირდაპირ მიდიხარ, საიქიოს კარი ხომ არა გგონია, მუდამ ღია იყოს?

ოქრომჭედელი—როცა კაცს წინ ოქრო მიუძღვის, მისთვის სააქაოშიც ყველა კარი გაღებულია. (კოლოფი აჩვენა) ამას ვერა ხედავ?

მირზა—რა არის?

ოქრომჭედელი—ბედნიერების სამკაულია...

მირზა—ბედნიერების ერთადერთი სამკაული—სიყვარულია!

ოქრომჭედელი—ჩემო მირზავ! სიყვარულმა ადვილად იცის ხელიდან წასვლა, თუ ოქროს ჯაჭვით არ დააბი... მააშ! (პირდაპირ შეაღო კარი). მუდამ კაი ბაირამი გაგითენებოდეთ, ჩემო ბატონო!

აბდულ სადაყი—იცოცხლე... ამ შუაღამისას რაზე სწუხდებოდი?

ოქრომჭედელი—თქვენ ისე მიბრძანეთ, ოქროქსოვილისა და შიბის სანახავად, თვითონ ქალბატონი მობრძანდებოდა... მთელ დღეს ვუცადე, არ მოვიდა. შეგირდი გავგზავნე, ვერსად იპოვა... ხვალ სახელოსნო დაკეტილი მექნება,—მოგეხსენებათ, ბაირამია და აქ ამიტომ მოგიტანეთ!

აბდულ სადაყი—უსტაბაშის ხელს როგორიც ეკადრება, ხომ ისეთი გამოგივიდა?

ოქრომჭედელი—(კოლოფი გახსნა, ძვირფასი თვლებით შემკული შიბი ამოიღო) ქებას ნახვა სჯობია!.. ეს თვლები სულთან სელიმის პირველი ცოლის ნაქონია, ოქრო თვითონ გამოუჭედე... ამისთანა შიბი ჯერ არც ერთ პატარძალს ყელზე არა ჰქონია!..

აბდულ სადაყი—(ჩამოართვა) აი სანდა საღოლ!.. მართლა კარგია!.. (ჯემალს) ხომ ჩინებულია?

ჯემალი—ბრწყინვალე!

აბდულ სადაყი—(სიფულე ამოიღო) სულ რამდენია?

ოქრომჭედელი—დღეგრძელი იყოს ჩვენი ვალი!.. მისი ბედნიერებისათვის ფული რა სახსენებელია?

აბდულ სადაყი—გამომართვი, არა და,—ამ შიბს უკანვე წაიღებ!..

ოქრომჭედელი—რათა, თქვენო აღმატებულებავ? განა მარტო ჩემი,—მთელი აქაური ოქრომჭედლების ფეშქეშია,—ჩვენს ჰამქარს მოურთმევია!

აბდულ სადაყი—(ერთბაშად მოლბა) ეს კი მომეწონა... თქვენს ჰამქარს ჩემი მადლობა! გადაეცი, რომ აბდულ სადაყმა შაქარზე შაქრის მოყრა იცის!
(ხელი ჩამოართვა).

ოქრომჭედელი—ძილი ნებისა, ბატონო ჩემო!
(თავი დაუკრა, გავიდა).

აბდულ სადაყი—გაიარე ხომ არ იცით სად არის? მთელ დღეს ცალკე მკერავი ქალები უცდიდნენ და ვერა ნახეს, ცალკეც—ოქრომჭედელს უძებნია, ვერსად უპოვნია? საოცარია, სად წავიდოდა?

ჯემალი—რა მოგახსენოთ! დილას რომ გამოველ, მას შემდეგ შინ აღარ დავბრუნებულვარ... სად უნდა იყოს? ვინ იცის, ბედნიერებისაგან თავბრუდახვეული მთელს ზიარეთს უვლის!

აბდულ სადაყი—ამაღამ ალბათ ნახავთ,—უთხარით, ხვალ მაინც ნურსად წავა... სტამბოლიდან ცნობილი შაშან ხანუმ გამოვიწერე, თუ ხვალაც ვერ შეუკერავს, მაშინ უკანვე უნდა გავგზავნო...

ჯემალი—ქალს ამისთანა რამ კი გააგონეთ!.. ფეხით რომ გაუშვათ სტამბოლში,—ფეხით წავა, ოღონდ მისი ხელით შეკერილი საქორწილო კაბა-გულისპირი გაიკეთოს! (ქუდი აიღო). მაშ ასე,—თქვენ ბრძანებთ, ხოჯა სულეიმანი ამაღამვე დავაპატიმროთ?..

აბდულ სადაყი—თქვენ ახლა მარტო ჩემი მოადგილე კი არა ხართ, არამედ ჩემი ნათესავიც... იმოქმედეთ გაბედულად! (ჯემალი გავიდა, აბდულ სადაყმა ზარი დარეკა, მირზა შემოვიდა) შენ ეს მითხარი, მაშ, გაიარე შინ ნამდვილად არ იყო?..

მირზა—არა, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—დედამისმა რა გითხრა.

მირზა—მეგობარ ქალთან წავიდაო...

აბდულ სადაყი—საღამოს რომ იყავი?

მირზა—საღამოს აღარც დედამისი დამხვედრია!

აბდულ სადაყი—ეს ქალაქი სულ ორიმტკაველია და როგორ ვერ იპოვნეთ?

მირზა—ყველგან გახლდით, მაგრამ...

აბდულ სადაყი—(ჭირვეულად) გამეცალე აქედან! (მირზა გავიდა. ტელეფონმა დაიწკრიალა. აბდულ სადაყმა მიღი აიღო) ალო, ალო..! დიახ! შეიძლება კი არა, ეხლავე, ამ წუთში... (ტელეფონი დადო. ზარი დარეკა. მირზა შემოვიდა) შენ ეს მითხარი, იმ მეგობარ ქალთან არ გიკითხავს?

მირზა—არა, ქალბატონს არ ეწყინოს მეთქი, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—გაეთრიე! (ოთახში ბოლთა დაჰკრა. შემდეგ ისევ ზარი დარეკა. მირზა შემოვიდა) გახსოვს, იმ დღეს სუფრაზე რომ ატირდა? რასა ფიქრობ, მიზეზი რა უნდა იყოს?

მირზა—თქვენ კი გაიხარეთ, ბედნიერებამ გადმოხეთქა... განა უბრალო საქმეა, ქვეყანაში გამოუსვლელი ქალი ხელმწიფის ტოლმა კაცმა ცოლად შეირთოს!

აბდულ სადაყი—ჰკვიანი კაცი ხარ, ჩემო მირზავ, ჰკვიანი... (მხარზე მეგობრულად დაადო ხელი) წეღან რომ გაგიჯავრდი, ხომ არ გეწყინა?

მირზა—მაგას რასა ბრძანებთ? თქვენი გაჯავრება სხვის წყალობას მირჩევნია! (მისაღებ ოთახში რამაზან ალი და საზღვაო პოლიციის კაპიტანი შემოვიდნენ). ჩემს ოთახში რალაც ფეხის ხმაა!

აბდულ სადაყი—ვიცი, ვინც არიან... წადი, მათს გარდა ეხლა კარი ყველასათვის დაკეტილია!

მირზა—დასტურ, თქვენო აღმატებულებავ! (გავიდა, ორივეს) მობრძანდით, ჩემო ბატონო!

(რამაზან ალი და საზღვაო პოლიციის კაპიტანი აბდულ სადაყთან შევიდნენ)

აბდულ სადაყი—(კაპიტანს მრისხანედ მიაჩერდა) ეს როგორ მოხდა? თვალები სადა გქონდათ?

კაპიტანი—თქვენო აღმატებულებავ, ზღვა ყოველი მხრით შეკრული იყო...

აბდულ სადაყი—(ბრაზისაგან კანკალებს) მიჰქარავ... მაშ ის გურჯი მეზღვაური საიდან შემოგეპარათ?

კაპიტანი—მეც ვერ გამიგია, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—(რაც კი ძალა შესწევდა, კაპიტანს სილა გააწნა) მაშინ გაიგებ, როდესაც ციხეში გამოგალპობ!..

კაპიტანი—თქვენო აღმატებულებავ...

აბდულ სადაყი—გაეთრიე! (კაპიტანი მიდის) მოიცა! იმ მეზღვაურის ადგილსამყოფელი მაინც ვერ შეიტყვეთ?

კაპიტანი—აქაური, ზიარეთელი გახლავთ... სავაჭრო ფლოტის მეზღვაური—შუქრი ჯაფარ ოღლუ...

რამაზან ალი—ვიცნობთ, თქვენო აღმატებულებავ... ორი დღის წინათ ჩვენი მითითებით მოხსნეს გემიდან...

აბდულ სადაყი—(კაპიტანს) შენს საქმეს სამხედრო-საზღვაო სასამართლო გაარჩევს... ეხლა გარეთ მოიცადე! (კაპიტანი მიდის. აბდულ სადაყმა თვალი გააყოლა) გამოცდილი კაცია და ეს როგორ დაემართა?

რამაზან ალი—თვითონ ის მეზღვაური გახლავთ საეჭვო კაცი, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—საეჭვო კაცია და მით უარესი... (ოთახში ბოლთას სცემს, შესდგა, დაფიქრდა. ერთბაშად ხელის კარი გააღო, ის მეირფასი ახარფეშა გამოიღო). ხედავ ამ ახარფეშას?

რამაზან ალი—ვხედავ თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—იმ მეზღვაურის ბინა ამ ღამესვე უნდა გაჩხრიკოთ და ეს ახარფეშა იქ უნდა აღმოაჩინოთ! გესმის?

რამაზან ალი—მესმის, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—ეს ხომ საკმარისი იქნება შუქრი ჯაფარ ოღლუც მაშინვე დააპატიმროთ, როგორც ბეჭან ალას მკვლელი?

რამაზან ალი—დიდებულია, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—მაშ, ნუღარ იგვიანებთ... ჩხრეკასა და დაპატიმრებას ჩემს მოადგილეს ვავალებ!

რამაზან ალი—(გაოცდა) თქვენს მოადგილეს?!..

აბდულ სადაყი—არ მოგწონს?

რამაზან ალი—ბატონი ჯემალი იმ მეზღვაურის უახლოესი მეგობარია!..

აბდულ სადაყი—სწორედ ამიტომ არის საჭირო, მან თავისი თვალით ნახოს, როდესაც ამ ახარფეშას ჯაფარ ოღლუს ოჯახიდან გამოიტანთ!..

ფარდა

მოქმედება მესამე

მეექვსე სურათი

შუქრი ჯაფარ ოღლუს სახლი. ოთახიც, მოწყობილობაც ისეთივე, როგორიც დასავლეთ საქართველოში, განსაკუთრებით როგორც სამეგრელოში იციან. ზურგის ფიცრულ კედელში—ბუხარი. მარცხნივ,—კედელზე მიდგმული სუფთა სუფრაგადაფარებული მაგიდა, იქვე მაღალი კიდობანი. მარჯვნივ—დიდი აღმოსავლური ტახტი ფერად-ფერადი მუთაქებითა და ბალიშებით. ფარდის ახდისას ხელებშებოჭილი შუქრი ჯემალის წინ დგას. მათს უკან საიდუმლო პოლიციის უფროსი და ორი ენკვდარში. ტახტზე დამხობილ შამანდუხს ორი მოხუცი ქალი ამშვიდებს. გვერდის ოდნავ გამოხსნილ კარებში თავშალმოხვეული გაიანე აჩრდილივით ხან გამოჩნდება, ხანაც მიიმალება.

ჯ ე მ ა ლ ი—(ხელში აზარფეშა უჭირავს) ეს აზარფეშა თქვენს ოჯახში საიდან გაჩნდა?

შ უ ქ რ ი—არ ვიცი...

ჯ ე მ ა ლ ი—(აზარფეშაზე უთითებს) წინათ გინახავს სადმე?

შ უ ქ რ ი—როგორ არა, ბეჟან აღას ოჯახში მინახავს:

ჯ ე მ ა ლ ი—მერე, თქვენს ოჯახში საიდანღა გაჩნდა?

შ უ ქ რ ი—არ ვიცი... იქნება თვითონ მოხუცმა მიაბარა დედაჩემს!

ჯ ე მ ა ლ ი—(ნელი ნაბიჯით მიუახლოვდა შამანდუხს, მორიდებით). დეიდა შამანდუხ! (ქალი ძლივს წამოდგა, ნამტირალევი თვალები უმწეოდ შეანათა). აბა, კარგად გაიხსენეთ, ეს აზარფეშა თქვენთან იქნებ თვითონ ბეჟან-აღამ მოიტანა?!

შ ა მ ა ნ დ უ ხ—ტყუილი როგორა ვთქვა, შვილო... ბეჟან აღას არ მოუტანია?!

ჯ ე მ ა ლ ი—მაშ, თქვენსა არც გუშინ, არც წუხელ, ან მეზობელი ან უცხო ვინმე არავინ შემოსულა?

შ ა მ ა ნ დ უ ხ—არავინ, შვილო... ოღონდ წუხელ მირზამ გზის გადასახადის ქალალდი მომიტანა, შინ არც კი უნდოდა შემოსვლა, ძალისძალად შემოვიყვანე! (ისევ ტახტზე დაეშვა) ვაი, შენს დედას, შვილო!

ჯ ე მ ა ლ ი—(შუქრის მიუბრუნდა) მაშ, ეს მაინც მითხარი, წუხელ სად იყავი? ღამე ვისთან გაათიე?

შ უ ქ რ ი—(სდუმს).

ჯ ე მ ა ლ ი—გემზე იყავი?

შ უ ქ რ ი—არა, გემზე არა ვყოფილვარ!

ჯ ე მ ა ლ ი—არც შინ, შენს ოჯახში?

შ უ ქ რ ი—არც შინა ვყოფილვარ...

ჯ ე მ ა ლ ი—ან იქნებ სხვაგან სადმე იყავი? ერთი კაცი მაინც დამისახელე, მარტო ერთი მოწმე, მეტი არ მინდა!

შ უ ქ რ ი—(სდუმს. გაიანე კარებში გამოჩნდა, ძლივს უძლებს მღელვარებას).

ჯ ე მ ა ლ ი—(დაბეჯითებით) არ გინდა მიპასუხო?.. ვისთან იყავი?

შ უ ქ რ ი—მაგას ვერ გეტყვი...

გ ა ი ა ნ ე—(კარებში) ღმერთო! (მიიმალა).

შ უ ქ რ ი—მაგას ვერ გეტყვი, მაგრამ გეფიცები, ჯემალ, მაგ უწმინდურსა და შავ საქმეში ჩემი ხელი არ ურევია!

ჯ ე მ ა ლ ი—(რამაზან ალის) წაიყვანეთ!

შ უ ქ რ ი—არა გჯერა? შენც თუ არა გჯერა, მაშ სხვა ვინღა დამიჯერებს, რომ მე ბეჟან აღას მკვლელი არა ვარ?!

ჯ ე მ ა ლ ი—შენ თავი არ გინდა იმართლო, არც ერთ კითხვაზე პასუხს არ იძლევი... რაც მოგივიდეს, შენს თავს დააბრალე... (რამაზან ალის). წაიყვანეთ! (შუქრი თავდახრილი, ნელი ნაბიჯით მიდის. უკან პოლიციელები მიჰყვებიან. სულ უკან ჯემალი).

შ ა მ ა ნ დ უ ხ—შვილო ჯემალ... ის მაინც გაიხსენე, პატარები, რომ იყავით... ერთად რომ თამაშობდით!.. (აქვითინებული უკან მიჰყვა, ქალები მიაცილებენ. გაიანემ და რუსუდანმა შუშაღეს კარი).

გ ა ი ა ნ ე—(გულმოკლული) ხედავ, რუსუდან? შუქრი არ ამბობს იმ დაწყეველილ ღამეს სად იყო... ვისთან იყო...

რ უ ს უ დ ა ნ ი— ჰო და, თუ კი მართალია, რატომ არ ამბობს? ხომ გაიგონე, ჯემალმა რამდენჯერ უთხრა,—ერთი მოწმე მაინც დამისახელე, მეტი არაფერი მინდაო!

გ ა ი ა ნ ე—(სასოწარკვეთილი) რუსუდან, ეს მოწმე მარტო მე ვარ ამ ქვეყანაზე... მარტო მე!.. ჩემს გარდა სხვა არავინ იცის იმ ღამის საიდუმლო... შუქრის გადაუწყვეტია—სიცოცხლე ანაცვლოს ჩემი ოჯახის პატიოსნებას, ჩემს პატიოსანს სახელს... ვაიმე შუქრი! (ყრუდ ქვითინებს).

რ უ ს უ დ ა ნ ი—მერე და რა გატირებს, ქალო? თუ კი შუქრი ალალმართალია და შენ ეს იცი, რას დამუნჯებულხარ? მას თუ გადაუწყვეტია შენი გულისთვის დაღუპვა,—დეე მოგეჭრას თავი, მთელმა ქვეყანამ შენი სახელი სათრევლად გაიხადოს, ოღონდ შუქრი გადარჩეს ცოცხალი!..

გ ა ი ა ნ ე—(გულამომჯდარი) არა გრცხვენიან, რუსუდან? განა ჩემს სახელსა და ქალობას ვუფრთხილდები? ნუ თუ გგონია, ერთ წამსაც კი დავფიქრდები, ოღონდ ჩემი სიცოცხლე წამლად დაედებოდეს შუქრის... მაგრამ ეს რომ გავამხილო, მაშინ ხომ ნამდვილად დავღუპე შუქრიც, ჩემი ძმაც, მთელი ჩემი ოჯახიც!.. ის რას იტყვის, ვილაიეთის უფროსი—აბდულ სადაყი რას იტყვის, როდესაც შეიტყობს რომ მე მისმა დანიშნულმა, ის ღამე შუქრისთან ერთად, ზღვის პირას—გზის ძებნაში გავათენე?! მაშინ ხომ შუქრის აღარაფერი უშველის!.. ღმერთო, ამ ცეცხლს თავი როგორ დავაღწიო?! (რუსუდანს თავი მხარზე დაუყრდნო, აქვითინდა).

ფ ა რ დ ა

მეშვიდე სურათი

სცენა სამად არის გაყოფილი. შუაში მისაღები ოთახი. მარცხენა მხარეს—ჯემალის სამუშაო ოთახი. მარჯვნივ—აბდულ სადაყის კაბინეთის ის კუთხე მოსჩანს, სადაც საწერი მაგიდა დგას. ფარდის ახდისას ჯემალი თავის სამუშაო ოთახში მარტო ზის, იგი თავდახრილი ხანგრძლივ დასჩერებია იატაკს.

მ ი რ ზ ა—(მისაღებ ოთახში ჟურნალ-გაზეთების დასტა აიღო, ჯემალის ოთახის კარი ფრთხილად შეხსნა), შეიძლება, ბატონო ჩემო?

ჯ ე მ ა ლ ი—(ჭირვეულად) ერთ წამს მაინც მარტო დამაყენეთ!

მ ი რ ზ ა—ბოდიში, ბატონო! (კარი სწრაფად გაიხურა).

ჯ ე მ ა ლ ი—(აღგა, ოთახში დაღის, ეტყობა მძიმე ფიქრს შეუპყრია). თხუთმეტ წელიწადს არ მენახა...დასაპატიმრებლად რომ მიველ, სიცილი დაიწყო,—ალბათ, ხუმრობა ეგონა... მაგრამ მალე დარწმუნდა, რომ მწარე სინამდვილე იყო... მე ბავშვობაში სიცოცხლე გაჩუქე, რომ შენ ეხლა სამაგიერო ამით გადაგეხადაო... ჩემს სინიდისთან როგორც უნდა ვიმართლო თავი, არაფერი გამივა... მართალი მითხრა, ნამდვილად მართალი! (ხმამაღლა) მირზავ!

მ ი რ ზ ა—(კარი ნელა შეაღო). თქვენ დამიძახეთ, ბატონო ჩემო?

ჯ ე მ ა ლ ი—(თავაუღებლად) წეღან რა გინდოდა?

მ ი რ ზ ა—თქვენი სიცოცხლე, ახალი ჟურნალ-გაზეთები იყო... მოგართვათ?

ჯ ე მ ა ლ ი—გაზეთები მერე... აქ მოდი! (მირზა ახლოს მივიდა) რასაცა გკითხავ, ალალმართლად მიპასუხე!

მ ი რ ზ ა—დასტურ, ალალმართლად გიპასუხებ, ბატონო ჩემო!

ჯ ე მ ა ლ ი—იმ მეზღვაურს, შუქრი ჯაფარ ოღლუს კარგად იცნობ?

მ ი რ ზ ა—თქვენ კი გაიხარეთ,—თქვენც და ისიც, ორივენი, ჩემს თვალწინ არ დაიზარდენით?

ჯ ე მ ა ლ ი—(გული ეტკინა) შენ ჩვენს დაზრდას თავი გაანებე! ეხლა, აი ამ ათიოდე წელიწადში ხშირად შეგხვედრიან?

მ ი რ ზ ა—ხშირად რასა ჰქვიან? როცა კი ზღვაში არ იყო, მუდამ და ყოველთვისა ვხედავდი...

ჯ ე მ ა ლ ი—მაშ, გულზე ხელი დაიდე და ისე მითხარი, შეიძლება მას ბეჟან აღა მოეკლა?

მ ი რ ზ ა—ალლაჰის მადლმა, ჩემი სიყრმის მზემ, იმ ზღვის დაშრობას უფრო დავიჯერებ!

ჯ ე მ ა ლ ი—(უმაღურად) წადი, არაფრის მაქნისია შენი პასუხი!

მ ი რ ზ ა—(გაოცებული) რა ვქნა, ალლაჰს ტყუილად ხომ ვერ დავიფიცავ?

ჯ ე მ ა ლ ი—(თითქმის მუდარით) წადი მეთქი, გამშორდი, თუ

ღმერთი გწამს. (მირზა მხრების ჩეჩვით გაღის) ნეტავი ამ ბებერ მელიას მაინც ასე არ ეთქვა! სუყველა რომ ეგრე ამბობს, ლამის ამიტომ გამისქდეს გული!..

(კვლავ იატაკს მიაჩერდა. მისაღები ოთახის კარი ხოჯა სულეიმანმა შემოაღო. მას თავი თეთრი მიტკლით აქვს შეხვეული).

მირზა—მექადან ხომ არ ჩამოსულხარ, ეგ თავი წმიდანივით რომ ახალი დოლბანდით შეგიმოსია?!

ხოჯა სულეიმან—დახმარების მაგიერად დამცინი კიდეც?

მირზა—ჩემი დასახმარები ალლაჰმა ნურაფერი შეგახვედროს...

ხოჯა სულეიმან—რაღა ნურაფერი! ბაირამის ღამე მეჩეთის მაგივრად პოლიციაში მათევინეთ... გუშინ დილას, როგორც იყო, გამიშვით და ნეტავი შინ სულაც არ მივსულიყავი... იმ ლაწირაკმა—ბეჟან აღას შეგირდმა შურდულით კარ-ფანჯარა ჩამიმტვრია, ორი ქვაც თავში დამცა, თანაც მომძახოდა: ბეჟან აღა შენ მოჰკალიო... სულ ერთია, ცოცხალს არ გაგიშვებო!..

მირზა—მერე აქ რა გინდოდა? პოლიციაში უნდა გამოგეცხადებინა!

ხოჯა სულეიმან—მე არაფერი ვიცი,—ყველაზე დიდი პოლიცია აქ არის... აქედანვე გიცხადებთ, თუ ამ მოკლე დროში რაიმე ამიტეხეს, იცოდეთ, ის ბიჭი იქნება, სხვა არავინ!

მირზა—იმ ერთმა მტკაველმა ბიჭმა ეგრე როგორ დაგაშინა?

ხოჯა სულეიმან—შენ ერთი მტკაველი დაუძახე!.. გურჯები აკვანშივე გასაწყვეტნი ხართ,—რასაც იტყვით, კიდეც შეასრულებთ!.. (სწრაფად გავიდა).

ჯემალი—(იატაკს თვალს არ აშორებს. ხმამაღლა) მირზავ, რა იქნი?

მირზა—(უმალვე კარი შემოაღო) მე მეძახდით, ბატონო ჩემო?

ჯემალი—აქ მოდი... (საათს დახედა) საცაა შემოიყვანენ... ჩემზე უთქვამს,—თუ ის იქნება, ჩვენებას მოგცემთ, თუ არა და—არაო... მე მარტო მასთან ყოფნა არ შემიძლიან... თუ ღმერთი გწამს, აქედან ფეხი არ მოიცვალო!

მირზა—შენ კი გაიხარე, განა ყველაფერი გულთან ახლოს უნდა მიიტანო? ჩვენ—გურჯებმა ვიცით ასეთი მეგობრობა, თორემ...

ჯემალი—(თითქო გულში რაღაც ჩასწყდა) რამდენჯერ უნდა გთხოვო, მაგ ოხერ მეგობრობას ნუღარ ახსენებ! თხუთმეტი წელიწადია კაცი არ მინახავს და პირველ შეხვედრისთანავე ჩემს მოსახვევნად გამოწვდილი ხელები თოკით შევუკარი... ამაზე უკეთესი მეგობრობა განა კიდევ შეიძლება?! (გამწარებული ღაღის ოთახში. თოფიანმა ჯარაჯმა კარი შემოაღო. ჯემალი მაშინვე მაგიდასთან დაჯდა. მეორე თოფიანმა ჯარაჯმა შუქრი შემოიყვანა. ჯემალი ცდილობს, შუქრის თვალი აარიდოს. მღელვარების დასაფარავად ძლიერ ნელა ლაპარაკობს). ბრალდებულო ჯაფარ ოღლუ, მისი აღმატებულების ბატონ მინისტრის პირადი განკარგულებით, საქმის განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო, ხვალ უკვე შესდგება სასამართლო... წინასწარი გამოძიებით და ყველა იმ საბუთით, რაც ჩვენს ხელთ არის, შენს მიმართ წაყენებული ბრალდება სავსებით დასტურდება... შეგიძლია კიდევ რაიმე დაუმატო გამომძიებლისათვის მიცემულ ჩვენებას? (შუქრი ჯემალს თვალმოუშორებლად მისჩერებია. ხანგრძლივი დუმილი). ბრალდებულო ჯაფარ ოღლუ, შენ გეკითხები!

შუქრი—(თავს ძლივს იმორჩილებს) არ მახსოვს, გამომძიებელს რა ვუთხარი... ვის რა ვუთხარი... ან ეხლა რა გითხრათ? რა საბუთი მოგიტანოთ? საიდან მოგიტანოთ? ღმერთი არა გაქვთ?! ეს რამ გაფიქრებინათ, რო მე ბეჟან აღა მოვკალი? ჩემი თვალის ამხელი, ჩემი დამკაცებელი მოვკალი?

ჯემალი—(უჯრიდან ამარფეშა ამოიღო). მაშ ეს ამარფეშა შენს ოჯახში საიდან გაჩნდა, ვინ მოიტანა?

შუქრი—რა ვქნა... არ ვიცი... ვერაფერს გეტყვით...

ჯემალი—მაშ, არც ის იცი?.. იმ ღამეს, რა ღამესაც მკვლელობა მოხდა, ესე იგი,—ბაირამის ღამეს, სად იყავი? (შუქრის ეტყობა, თქმა ეძნელება. ჯემალი ცდილობს დაეხმაროს). აბა გაიხსენე, იქნება ზღვაზე იყავი?

შუქრი—არა, ზღვაზე არ ვყოფილვარ...

ჯემალი—ბაირამის ღამე იყო, იქნებ დაჰთვერი და ალარ გახსოვს ვისთანაც ქეიფობდი?

შუქრი—არც ზღვაზე ვყოფილვარ, არც ამხანაგ-ნათესავთან, არც მიქეიფნია სადმე... იმას კი ვერ გეტყვით, სად ვიყავი, ვისთან ვიყავი... მაგრამ რა დავიფიცო,—აი ამ დღის სინათლის მადლმა, ბეჟან აღას მკვლელი მე არა ვარ... კაცის მკვლელი არა ვარ!

ჯემალი—(ნაძალადევი გულცივობით) ბრალდებულო ჯაფარ ოღლუ, ფიცი საქმეს ვერ უშველის... რადგან ვერაფერს ამბობ,—ეს აზარფეშა საიდან და როგორ გაჩნდა შენს ოჯახში; არც იმის დასახელება შეგიძლია,—სად და ვისთან იყავი მკვლელობის ღამეს, ამიტომ ჩვენ დადასტურებულად მიგვაჩნია, რომ ბეჟან აღას მკვლელი ნამდვილად შენა ხარ... გთხოვ, საბრალმდებლო აქტის მიღებაზე აი აქ, ამ ადგილას მოაწერო ხელი...
(ქაღალდზე აჩვენებს).

შუქრი—(მღელვარებას ვეღარ უძლებს) მაშ ასე? კიდევ უფრო დიდი კაცი გინდა გახდე? (წელში გაიმართა). გინდა და,—აჰა, გიხაროდეს,—მე ვარ ბეჟან აღას მკვლელი! აქ მომეცი ეგ საბრალმდებლო აქტი, ხელს მოვაწერ... რატომაც არ მოვაწერ? (ქაღალდების მთელი დასტა მოხვეტა, ნაკუწ-ნაკუწ აქცია, ნაწევები იატაკზე გადაყარა). მოვაწერ, მხოლოდ ისე არა, როგორც თქვენ გინდათ... რას შემომცქერით? დასწერეთ, ხელმეორედ დასწერეთ!.. დასწერეთ, რომ ბეჟან-აღა მე მოვკალი, მხოლოდ არა გაძარცვის მიზნით... მე სხვისი ქონების მტაცებელი და ქურდბაცაცა არასოდეს არა ვყოფილვარ! მე მოვკალ ბეჟან აღა, რადგან მას სძულდა ოსმალეთი! (გაოცებული ჯემალი თვალებში მისჩერებია, შეშინებული მირზა კედელს ეუღება). იგი საქართველოზე ოცნებობდა, თავისუფლებაზე ოცნებობდა და ამიტომ მოვკალი!.. იცი, რატომ მოვკალი? მან შენს ძმას, პატარა გოგიჩას ქართული წერა-კითხვა ასწავლა... გახსოვს, მე და შენაც გვასწავლიდა ბავშვობაში და ამიტომ მოვკალი!.. თქვენ ზიარეთის ანგრევდით, რომ მისი ქართული წარწერები და ჩუქურთმები მუზეუმში გადაგეტანათ. ბეჟან-აღამ შეიტყო, რომ თქვენ ზიარეთის ქვები ღამით, ქურდულად შავს ზღვაში ჩასძირეთ,—აი რატომ მოვკალი!.. რალას უყურებთ? დასწერეთ! ხომ ხედავთ თქვენი საქმე მიკეთებია და თქვენ კი, უმადურნო, იმის მაგიერ, რომ ჩემთვის ჯილდო მოგეცათ,—მასამართლებთ? (მწარედ იცინის).

ჯემალი—(აღელვებული დარაჯებს და მირზას) ცოტახანს დამტოვეთ! (დარაჯები და მირზა გავიდნენ. ჯემალი ზურგით მიეყუდა კარს და ერთბაშად, აქამდე შეუმჩნევლად მღელვარება ღაეტყო ხმაში) შუქრი, ბიჭო... თავს რაზე იღუპავ?

შუქრი—ასე ტკბილად ნუ მელაპარაკები, მეტს მაინც არაფერს გეტყვი!

ჯემალი—არ ვიცი, შუქრი, რით დაგაჯერო?.. კაცობას გეფიცები...

შუქრი—(ზიზღით) რომელ კაცობას?.. შენი ერთად-ერთი და,—გაიხსენე ჩინ-მენდლებზე რომ გაგაყიდვინა? ან იქნებ იმ კაცობას მეფიცები, რამაც ჩვენი ხალხის ის წმინდა სალოცავი ნაცარტუტად გაქცევინა?

ჯემალი—შუქრი, გამიგონე... მე შენთან ეხლა როგორც შენი ძველი მეგობარი ვარ და არა როგორც გამომძიებელი!..

შუქრი—(თვალებსნთებული) ჯერ ხელები შემიკარი და მერე მეგობრობას მეფიცები?.. ფუ მაგ კაცობას! (შუქრის ყვირილზე მირზა შემოვიდა)

ჯემალი—(მღელვარებისაგან სიტყვა ვერ უპოვნია. მირზას ცერად შეავლო თვალი, შეუტია) შენ ვინ დაგიძახა? (მირზა მაშინვე გაბრუნდა. ჯემალი ერთბაშად მოეშვა, ხმა შეეცვალა). მოიცა, მირზავ!.. (შუქრიზე უთითებს). წაიყვანეთ!.. (დარაჯები შემოვიდნენ).

შუქრი—(დაცინვით) რამ შეგაშინა? რაც გითხარი ამ კედლებს იქით არ გავა... ან ეს სასამართლოს თამაშა რაში დაგჭირდათ? გურჯი რა სამართლის ღირსია? აიღეთ და უბრალოდ მომკალით, გაქცევას აპირებდა-თქო... ყაჩაღისა და მძარცველის შესახებ ვინ არ დაგიჯერებთ?

ჯემალი—(დარაჯებს). წაიყვანეთ? (შუქრი მიჰყვა. მირზამ იატაკზე გაბნეული ქაღალდები მოკრიფა და შეუმჩნევლად გავიდა. ჯემალი უკრავად დგას). ზიარეთის ქვები ღამით, ქურდულად შავს ზღვაში ჩასძირეთო?! (ახეთ-იქით მიიხედა) მირზავ!

მ ი რ ზ ა—(უმალვე შემოვიდა). მე მეძახით, ბატონო ჩემო?

ჯ ე მ ა ლ ი—შენ მაინც მითხარი, ეს რა მოხდა? ზიარეთის ქვები შავ ზღვაში ჩასძირეთო?!. ვერაფერი გამიგია...

მ ი რ ზ ა—კაცს, დღეს არა, ხვალ, სიკვდილი ელის... ხომ ხედავთ, ჭკუაზე აღარ არის?

ჯ ე მ ა ლ ი—სისულელესა როშავ!..

მ ი რ ზ ა—ბატონო ჩემო...

ჯ ე მ ა ლ ი—(შეუყვირა) მომშორდი თავიდან! (მირზა ფეხაკრეფით გავიდა). იგი საქართველოზე ოცნებობდა... თავისუფლებაზე ოცნებობდა... ამიტომ მოვკალიო... (სავარძელში მოწუწვეტილი ჩაეშვა). არა, ამ შავს საქმეში გურჯის ხელი არ ურევია, არამც და არამც შუქრი არ არის ბეჟან აღას მკვლელი!.. მაგრამ ის წყეული აზარფეშა?

ფ ა რ დ ა

მერვე სურათი

სანახაობა იგივე, რაც მეშვიდე სურათში. ფარდის ახდისას აბდულ სადაყი თავის კაბინეთში უგუნებოდ ბოლთას სცემს. მაჯის საათზე მალიმალ იხედება. მან ფანჯარა გამოაღო. ზიარეთის ნანგრევებს გახედა, ღელავს.

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(საათს დახედა) რა დაემართათ? (ზარი დარეკა, მირზა შემოვიდა) რატომ აგვიანებენ, შენ ხომ არაფერი შეგიტყვია?

მ ი რ ზ ა—არაფერი, თქვენო აღმატებულებავ!.. რა ვიცი, აქამდე უნდა აეფეთქებინათ!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—არც ჩემი მოადგილე მოსულა?.. აქამდის უნდა დაერეკნა,—იქნებ იმან მაინც შეიტყო რამე!

მ ი რ ზ ა—ჯერ არა გხლებიათ, თქვენო აღმატებულებავ!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—წადი, მეტი არაფერი! (ფანჯარა მიხურა. მირზა გავიდა) საოცარია, თორმეტი დაიწყო, ამდენი რად დაიგვიანეს?.. (მაგიდასთან მივიდა, ტელეფონის მილი აიღო) მშენებლობის პირველი უბანი! (გაიარეშ მოულოდნელად კარი შემოაღო. აბდულ სადაყმა მილი მაგიდაზე დააგდო, მას მიეგება) როგორ მოულოდნელად გამახარე?

(ორივე ხელი დაუჭირა) ამდენ ხანს სად იყავ, რომ ასე მომანატრე თავი?

გ ა ი ა ნ ე—(ნაზად, ნაძალადევი ღიმილით) ჩემი მეგობარი რუსუდანი გახსოვთ? იმასთან ვქსოვდით, ჩემი მზითვის ხალიჩა მოვათავეთ... ახლა კიდევ კაბა-გულისპირი, მერე ის თქვენი სტამბოლიდან ჩამოყვანილი შაშან ხანუმ... თანაც აქ მოსვლისა მერიდებოდა...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(თვალებში ჩახედა, ფანჯარასთან სინათლეზე მიიყვანა) მგონი თვალი არ მატყუებს, ჩემს მთვარეს უჩინარი რამ ღრუბელი მოჰფენია.

გ ა ი ა ნ ე—(უფრო ნაზად) თქვენი ყურადღება მარწმუნებს, რომ თქვენი გულიც ასევე კარგად ხედავს, როგორც თქვენი თვალი!..

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—(საკუთარ ელაშუნება). გურჯი ქალის სინაზე ბევრ გამოჩენილ ოსმალოს თავის სიცოცხლეში ნექტარივით უსვამს... რამდენი მრისხანე სულთანისა და ვეზირის გული გაუთბია მისი თვალების ჯადოსნურ ელვას,—მე კი ჯერ მხოლოდ შორი-ახლოს ვტკბები მისი მათრობელა ეშხით!..
(თავისკენ მიიზიდა).

გ ა ი ა ნ ე—(მცდური ღიმილით) გურჯი ქალის სიყვარულმა ადვილად იცის საწამლავად ქცევა, როდესაც გულით კი არა, ენით დაუწყებენ ლაპარაკს...

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ენას როგორ შეუძლიან იმისი გამოთქმა, რასაც გული ეუბნება! (კვლავ ნაიზიდა). შენ ხომ ამიერიდან ჩემი ხარ!

გ ა ი ა ნ ე—(განზე გაიწია). მხოლოდ ქორწინების შემდეგ!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—ეს დღეც შორს არ არის... რადგან გურჯების სიძე გავხდი, მინდა ქორწილიც თქვენი წესის მიხედვით გადავიხადო ზიარეთში...

გ ა ი ა ნ ე—ზიარეთში? ზიარეთობა ხომ ხვალ არის!

ა ბ დ უ ლ ს ა დ ა ყ ი—და შენც, ჩემო კოკობო, ხვალიდან პატარძალი ხარ!

გ ა ი ა ნ ე—გურჯები პატარძალს დედოფალსაც ეძახიან, რადგან იგი, რასაც ისურვებს, იმ დღეს ყველაფერი უნდა შეუსრულონ...

აბდულ სადაყი—(მოხიბლული) რატომ მხოლოდ იმ დღეს? მერეც... მუდამ და ყოველთვის... როდესაც და რასაც კი ჩემი მზეთუნახავი ისურვებს!..

გაიანე—მართალს ამბობთ?

აბდულ სადაყი—ჩემს დედოფალს რომ ტყუილი ვეუთხრა, მართალი ვისთვის შევინახო?

გაიანე—აბა დაიფიცეთ!

აბდულ სადაყი—ჩემი სიტყვა და ფიცი...

გაიანე—არა, დაიფიცეთ, მე დამიფიცეთ!

აბდულ სადაყი—ჩემს მზეს ვეფიცები...

გაიანე—მაშ, მე ერთი რამ მინდა გთხოვოთ... მხოლოდ ერთი რამ!

აბდულ სადაყი—მზად ვარ, ისეთი რა იქნება, შენთვის გამიძნელდეს?!

გაიანე—მე მინდა ჩემი ბედნიერების დღეს არავინ იყოს უბედური!

აბდულ სადაყი—როდესაც ლამაზ ქალს გულიც კეთილი აქვს, რარიგ წარმტაცია და მომხიბვლელი!

გაიანე—მინდა ჩვენი ბედნიერება არავინ დასწყევლოს და ის დღე ყველას კეთილად გაუთენდეს!

აბდულ სადაყი—მაგდენი რომ შემეძლოს, ქვეყნის მპყრობელი ვიქნებოდი!

გაიანე—იმდენი ხომ შეგიძლიანთ, ხვალ, ზეგ... ზიარეთში სიკვდილის განაჩენი არავის გამოუტანონ?

აბდულ სადაყი—(გატაცებული) შენი გულისთვის არაფერია შეუძლებელი... სიტყვას გაძლევ!

(კარი მოულოდნელად ჯონ რაიტმა შემოაღო).

ჯონ რაიტი—ბოდიში დაუკითხავად შემოველი!..

(ეტყობა ეჩქარება).

აბდულ სადაყი — (ამერიკელს მიეგება) როგორ გეკადრებათ?

გაიანე—(თავისთვის) სიყვარულს თურმე ზოგჯერ სიძულვილიც გადაარჩენს...

აბდულ სადაყი—(რაიტს) მობრძანდით, ჩემი კარი თქვენთვის მუდამ და ყოველთვის ღია გახლავთ! (ჯაიანე წარუძღვინა) ვერ იცანით?

ჯონ რაიტი—როგორ ვერა, ბატონ სადაყის მეუღლეს ჩემი უმდაბლესი სალამი! (ხელზე კოცნა დაუპირა. შემკრთალმა ქალმა არ დაანება. ამერიკელი სახტად დარჩა. ეტყობა ძალიან ეწყინა).

გაიანე—(ორივეს ღირსებით დაუკრა თავი). ეხლა დაგტოვებთ, თქვენ საქმე გაქვთ!

აბდულ სადაყი—ჩვენ მალე გავათავებთ... შორს მიდიხარ?

გაიანე—მკერავთან... სულ მალე დავბრუნდები!

აბდულ სადაყი—(რაიტს) ბოდიში... მე მხოლოდ ერთი წუთით!.. (გაიანე გაცილა).

ჯონ რაიტი—(მიმავალთ ცერად გაჰყოლა თვალი) ჩვენ ამ ხალხში კულტურა, ცივილიზაცია შეგვაქვსო... თქვენ ამ ხალხში ცხვრის ქონისა და მკბენარის მეტი არაფერი შეგაქვთ! დიახ!..

აბდულ სადაყი—(კარებიდანვე) ბოდიში, მისტერ ჯონ, ორმაგი ბოდიში! რაღაც უგუნებოდ მეჩვენებით... (სათს დახედა) აფეთქება რატომ დაგვიანდა?

ჯონ რაიტი—მეც სწორედ ამიტომ გეახელით... რა ხალხი ყოფილა ეს გურჯები!..

აბდულ სადაყი—(თვალებში უსცქერის). როგორ?.. ხომ არაფერი გაწყენინეს?

ჯონ რაიტი—ჩვენთვის, ამერიკელებისათვის ყველაზე საწყენი ის არის, როდესაც უწესოების გამო საქმე ბრკოლდება...

აბდულ სადაყი—(ელაქუცება) როგორა ვწუხვარ, მისტერ რაიტ... ასე უგუნებოდ არასოდეს მინახვიხართ!..

ჯონ რაიტი—უგუნებოდ კი არა... თქვენო აღმატებულებავ, ასეთი რამ ჩემს სიცოცხლეში არ მინახავს! ყველაფერი უკვე მზად იყო, ოთხივე ბურჯის საძირკველში ოც-ოცი კილო ტოლი ჩავდეთ და კაცი უკვე გავგზავნე ცეცხლის მისაცემად, რომ უეცრად, სამას-ოთხასი დედეკაცი ნანგრევებზე ამოცვივდა... სანამ რაიმე ზომებს მივიღებდი ისინი უკვე შეეფინენ ნანგრევებს და კედლების ძირებში ჩაწვნენ. პირველად ვერ გავიგე, რა უნდოდათ. ასაფეთქებლად გაგზავნილი კაცი გავაჩერე და ქალებს ვაც-

ნობე, დაუყონებლივ გასცლოდნენ იქაურობას, ნანგრევებს ვაფეთქებ-მეთქი. იცით, რა შემომითვალეს? ჩვენც ამ კედლებთან ერთად აგვაფეთქეთო!..

აბდულ სადაყი—რატომ მუშები არ დაიხმარეთ?.. მაშინვე უნდა აგეყარათ იქიდან!

ჯონ რაიტი— რის მუშები? თვითონ პოლიციამ ვერაფერი გააწყო!.. ხუმრობა ხომ არ გგონიათ ოთხასი თავგანწირული ადამიანი!.. როგორც მითხრეს, იმ ქვების ზღვაში ჩაყრის ამბავი შეუტყიათ... ასე გაიძახიან, რაც დაანგრიეთ, იკმარეთ, რაც დარჩა, ეს მაინც დაგვანებეთო!

აბდულ სადაყი——ეხლაც იქ არიან?

ჯონ რაიტი—იქ არიან კი არა, ხალხი ყოველი წუთით მატულობს... ვიფიქრე, ან სიმშილი შეაწუხებთ, ან წყურვილი-მეთქი... წყალსა და საჭმელს ბავშვები უზიდავენ თვითონ ფეხს არ იცვლიან... დადუმებულნი წვანან იმ ნანგრევებში... ახლა კიდევ ხვალ თურმე მათი დღესასწაულიცა ყოფილა!

აბდულ სადაყი—ბოდიში მისტერ ჯონ... ჩვენი გულისათვის ამდენი უსიამოვნება შეგხვდათ!

ჯონ რაიტი—ჩემი უსიამოვნება არაფერი... აქ უფრო სხვა დიდი უსიამოვნებაა მოსალოდნელი. ეს ამბავი ხვალ შეიძლება თქვენს მეზობელ ქვეყანაში,—საბჭოების ქვეყანაში შეიტყონ და მერე ჩემი უსიამოვნება, ადვილად შესაძლებელია, საერთაშორისო უსიამოვნებად იქცეს...

აბდულ სადაყი—მართალსა ბრძანებთ, მისტერ ჯონ, მართალს...

ჯონ რაიტი—თქვენ ისიც გაითვალისწინეთ, ამ ამბებს თვით თქვენსავე რესპუბლიკაში,—შიგნით, რა შეიძლება მოჰყვეს!.. ქვეყნის არევას განა ბევრი რამ უნდა? მერე ისიც კომუნისტების მეზობელ ქვეყანაში! საკმარისია ხალხის ერთი ასეთი ტალღა კიდევ... მერე ზიარეთს პლატანა მიჰყვება, პლატანას—ტრაპიზონი და ესაც თქვენი რევოლუცია! ამერიკელებს ამიტომ გვეჯავრება ქუჩა... ჩვენ ფართო დემოკრატიის მომხრენი ვართ, პიროვნების თავისუფლებას პატივსა ვცემთ, მაგრამ ორი კაცის თავისუფლება ერთად უკვე, ღმერთმა დაიფაროს!..

აბდულ სადაყი—რასაკვირველია, ხალხი—ბრბოა!

ჯონ რაიტი—დღევანდელ აქაურ ამბებსაც ვაშინგტონში, ცხადია, სხვაგვარად ვერ შეაფასებენ, ამიტომ თქვენ მიერ მიღებული ზომები ძირშივე უნდა სპობდნენ შემდეგში ამგვარი ამბების განმეორების შესაძლებლობას!..

აბდულ სადაყი—რა თქმა უნდა?.. (პოლთა ღაჭრა). მხოლოდ ერთმა შეცდომამ, ერთმა სულელურმა შემთხვევამ ჩაგვიფუშა ასე ბრწყინვალედ შემუშავებული გეგმა!.. საკმარისი იყო ის გურჯი მეზღვაური იქვე მოეკლათ და, ყველაფერი რიგზე იყო!.. (ზარი დარეკა. მირზა უმალვე გაჩნდა) შენ ეს მითხარი, ზიარეთობა დღეს საღამოს იწყება, თუ ხვალ საღამოს?

მირზა—დღეს საღამოს, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—გურჯების წესით ქორწინება დღეს უნდა მოხდეს თუ ხვალ?

მირზა—ხვალ, თქვენო აღმატებულებავ!

(ჯონ რაიტი—გაცცებული შესცქერის აბდულ სადაყს)

აბდულ სადაყი—ეხლავე წადი და ბაზრის უფროსს გადაეცი, ხვალ დილით ზიარეთში ჩემს ხარჯზე ორი ძროხა და თორმეტი ცხვარი დაკლას... მთელს აქაურ გურჯობას ჩემს ქორწილში ვპატიჟებ... პირადად შენ გავალებ, დღესვე ჩამოუარო ყველას... არც ერთი კომლი, არც ერთი კაცი არ დარჩეს უთქმელი, თორემ!..

(ჯონ რაიტი მხრებს იჩეჩავს, მისი ლაპარაკი არ მოსწონს)

მირზა—თქვენ კი გაიხარეთ, ხვალ რომელი გურჯი დარჩება ზიარეთს წაუსვლელი?.. ახლა კიდევ თქვენს მიპატიჟებას შეიტყობენ და ბრმანიცა და კუტებიც კი მოუსვლელნი არ დარჩებიან!

აბდულ სადაყი—არა, ეგრე ზეპირად საქმის კეთება მე არ მიყვარს... ხვალისათვის არც ერთი კაცი არ უნდა გამომრჩეს... წადი, მემანქანეს უთხარი, ეხლავე მეკომურთა დავთარი აიღოს და გურჯების ზუსტი სია ამომიბეჭდოს... (მირზა მიდის). მოიცა! არც ერთი კომლი... არც ერთი კაცი არ დააკლოს, ხომ გესმის?.. არავინ!..

შირზა—თქვენი სიტყვა და კანონი ერთია, თქვენო აღმატებულებავ!
(მისაღებ ოთახში გავიდა, შემდეგ გარეთ).

აბდულ სადაყი—(ჯონ რაიტთან ახლოს მივიდა, თითქმის ჩურჩულით ეუბნება). როდესაც მაყრები და ნათესავები პატარძალს მოიყვანენ, საერთო სახალხო ღრეობა დაიწყება და ლხინში ჩაბმული გურჯები ვერაფერს შეიტყობენ, ასკერთა ორი ასეული გარს ისე შემოერტყმის მათ!..

ჯონ რაიტი—(გმაყოფილი) ხალხის აყრა?.. საოცარია, თითქოს ერთად მოგვეფიქრებინოს!.. მაშ, ანკარას ახლავე უნდა აცნობოთ!..

აბდულ სადაყი—რაღაზე შევაწუხო? მისმა აღმატებულებამ პირველსავე დღიდან მოქმედების სრული თავისუფლება მომცა!

ჯონ რაიტი—მით უკეთესი! დიდი სახელმწიფო მოღვაწის შესაფერი გადაწყვეტილებაა!.. (ერთბაშად) მაგრამ თქვენი მეუღლე? მოადგილე?.. მათი ოჯახი? ვინ იცის რამდენი მახლობელი და ნათესავი ჰყავთ?

აბდულ სადაყი—(იცინის) ოსმალური ანდაზაა,—ნაპირზე მშვიდობით გამორიყული, ზღვაში დაღუპულებს აღარა სტირისო!..

ჯონ რაიტი—ნამდვილი ოსმალური სიბრძნეა!.. ოო, ჩინებული გადაწყვეტილებაა!.. ჩემთვის მხოლოდ ეხლა გახდა ნათელი, რამოდენა შეცდომას ვუშვებდით... ჩვენ ერთ საბუთს რომ ვსპობდით, მეორე საბუთს ვუტოვებდით კომუნისტებს!.. ვთქვათ — იმ ნანგრევებს მოვშლიდით, ახლა სხვა ნანგრევები აღმოჩნდებოდა! აქ ხომ რამდენი ციხეცა და ხიდიც არის, ყველა თამარის ციხე და ხიდია!.. ეს ციხეებიც ყველა რომ მოგვესპო, — თვითონ ხალხი? მისი ზნე-ჩვეულება? დედა-ენა?! რასაც ხუთი საუკუნე ვერ მოერია, ჩვენ ასე ერთის დაკვრით როგორ მოვშლიდით?

აბდულ სადაყი—რა თქმა უნდა?

ჯონ რაიტი—ოღონდ ერთი რამ უნდა გახსოვდეთ... ეს აყრილი ხალხი, შიგნით—ოსმალეთში ნაცარივით უნდა გააბნიოთ!

აბდულ სადაყი—რა თქმა უნდა? ჩვენი აზრი მუდამ შეწყობილია, მისტერ ჯონ!

ჯონ რაიტი—(ქუდი და ჰორტფელი აიღო. მიდის) მაშ ასე... ხვალ ვნახავთ გურჯებმა როგორი ქორწილი იციან... ხვალამდის!
(მისაღებ ოთახში რამაზან ალი შემოვიდა, აბდულ სადაყთან შესვლა დააპირა, მაგრამ ლაპარაკი რომ შემოესმა, კარებში შესდგა).

აბდულ სადაყი—(კარებამდე მიაცილა) ხვალამდის, ბატონო ჩემო!

რამაზან ალი—(ლაპარაკის ხმა რომ მისწვდა, მაშინვე შევიდა) ნება მომეცით, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—როდესაც მარტონი ვართ, მაგ ბოდიშებს თავი გაანებე!

რამაზან ალი—(ჰაკეთი ამოიღო) დღეს იმ მეზღვაურის საქმეზე სასამართლომ განაჩენი უნდა გამოიტანოს, სასჯელის უმაღლეს ზომას თქვენი დასტური სჭირდება!

აბდულ სადაყი—(შეუოცმანდა) უმაღლეს ზომას? (რაღაც გაახსენდა). რანი არიან ეს ქალები!.. (ოთახში დაბრუნდის, ერთბაშად შესდგა). დღეს იძულებული გავხდი, ფიცი მიმეცა, რომ ზიარებობის დღეებში სიკვდილით არავის დავსჯიდით... (მისაღებ ოთახში გაიხედა შემოვიდა. აბდულ სადაყთან შესვლა დააპირა, მაგრამ მისმა უკანასკნელმა სიტყვამ შეაჩერა). ეხლა ამ ფიცის გატეხა მე არ შემიძლიან!.. (გაიხედა კედელს აეკრა, სმენად იქცა).

რამაზან ალი—მაშ, ეს საქმე მე მომანდეთ, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—შენ? მერე შენ რას იზამ?

რამაზან ალი—დღეს, ნაშუაღამევს, ციხის კარს ღიად დავტოვებ...

აბდულ სადაყი—მერე! (გაიხედა სულგანაბული უსმენს).

რამაზან ალი—გურჯს თავისუფლება უყვარს!.. ციხის კარს ღიას დაინახავს და ციხეში დარჩება?

აბდულ სადაყი—მერე? (გაიხედა სულგანაბული უსმენს).

რამაზან ალი—ჩემი ხალხიც იქვე იქნება ჩასაფრებული!

აბდულ სადაყი—და გაქცევის დროს მოჰკლავენ, არა? ყოჩაღ გატყობ, მოკლე ხანში მაიორის ხარისხი არ აგცდება!.. (ელდანაცემი გაიანე კედელს ეკვრის)

რამაზან ალი—გმადლობთ, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—მადლობა მერე... მაშ ასე... ამაღამ?..

რამაზან ალი—დიახ, თქვენო აღმატებულებავ... ნაშუაღამევს, ციხის საათი სამჯერ რომ დაჰკრავს!..

აბდულ სადაყი—შეუდექი... ეს საქმე შენთვის მომინდვია!.. (რამაზან ალიმ წასვლა დააპირა). მოიცა (საუბარს განაგრძობენ).

გაიანე—(კედელს მოსწყდა, ოთახს უმწეოდ მოავლო თვალი) ციხის საათი სამჯერ რომ დაჰკრავსო?.. ღმერთო! (ჯემალის ოთახის კარისკენ გაეშურა, დაურიდებლად შეაღო) ჯემალ... ძმაო... მიშველე!.. (გულშემოყრილი კარებში ჩაიკეცა)

ჯემალი—(თითქოს უკან ვინმე მოსდევდეს, გულხეთქებით შემოვიდა ოთახში. მას გაიანე არ შეუნიშნავს) ის დღე დასწყეველოს რა დღესაც ზიარეთში ჯემი დანიშვნის ამბავი მახარეს!.. (იატაკზე დამხობილი გაიანე დინახა, ხელში აიტაცა) გაიანე... დაო!..

ფარდა

მოქმედება მეოთხე

მეცხრე სურათი

მარცხნივ—საპატიმროს ძველებური, დაბალთაღებიანი სკანი. უკანა კედელში დატანებული აქვს ერთი ვიწრო, დარკინული სარკმელი და ერთიც კარი, რომელსაც პატარა საჭვრეტი აქვს. სკანში, მარჯვნივ—ქვის კიბე ადის, რასაც გვერდის კიბით სხვა ქვის კიბეზე გავუვართ. ეს კიბე ციხის ეზოს უერთდება. ეზოს ძველებური გალავანი არტყია. გალავნს შუაში რკინის ალაყაფი აქვს დატანებული. ღამეა. სკანში მთვარის მკრთალი სინათლე ჩამოდის.

შუკრი—(რკინის საწოლზე ზის, იატაკს დასჩერებია). გაიანე შეიტყობდა, რომ სამუდამო პატიმრობა მომისაჯეს... ვინ იცის, თავის ძმას რამდენს ეძუდარა, სიცოცხლე შეენარჩუნებინა ჩემთვის!.. მან რა იცის, ცოცხლად ამ ქვის კუბოში ყოფნას რომ სიკვდილი მირჩევნია!.. (საწოლზე შედგა, სარკმელში დაიწყო ცქერა). ეს ზღვა მაინც არ იყოს ახლოს და მისი ტალღები ასე გაუთავებლად არა ხმაურობდნენ ამ დაყრუებულ სკანში!.. კოლხიდის სანაპიროდან მოიჩქარიან ისინი და ასე მგონია, სიყვარულით კოცნიან ზიარეთის ნაპირებს,—მაგრამ უპასუხოდ ბრუნდებიან უკანვე, რადგან ჩვენ—გურჯებს, ენახედაც ბორკილი გვაქვს დადებული!.. ნეტავი ჩვენმა იქაურმა ძმებმა თუ იციან,—რა ძნელი ყოფილა, სამშობლოში იყო და სამშობლო არა გქონდეს!..

(რკინის ურღულმა გაიჟრიალა, კარებში ჯემალი გამოჩნდა).

ჯემალი—შუკრი, გაიანემ ყველაფერი მითხრა, ყველაფერი... ჩემი დისა და ჩემი ოჯახის პატიოსნებისათვის შენ ამდენი წამება გადაიტანე!

შუქრი—რა გინდა ჩემგან? რატომ ეხლა მაინც არ დამეხსნები? გამოძიება ხომ დასრულდა, სასამართლოც... ალბათ შენი შემწეობით, განაჩენიც გამოტანილია, რომ ამ აკლდამაში ცოცხლად ვიყო დამარხული!..

ჯემალი—ეხლა ლაპარაკის დრო არ არის... აქვე, ზღვის პირას ნავი გიცდის... აჰა, გასაღები!

შუქრი—რის გასაღები?

ჯემალი—დერეფნის კარი ღია დაგხვდება... ამით გვირაბის შესასვლელს გააღებ და პირდაპირ ზღვის პირას გახვალ.

შუქრი—ხალხმა არ დაგიჯერა, განა?.. და ეხლა ციხიდან გინდა გავიქცე, რომ ამით მაინც დაარწმუნო ქვეყანა,—რისთვის გარბოდა, თუ ნამდვილად მკვლელი არ იყოვო?.. არა, ამ კედლებში ჩალპობა მირჩევნია, ვიდრე გარეთ თავისუფლად ყოფნა და ბეჟან აღას მკვლელის სახელის ტარება!

ჯემალი—გასაღები გამომართვი-მეთქი... ხალხს მე ვეტყვი—რაც სათქმელია... ნუღარ იგვიანებ, ნავთან გაიანე გიცდის!..

შუქრი—გაიანე?

ჯემალი—ვიცოდი, არ დამიჯერებდი... აი საბუთი! (ჩაკუჭული მანდილი გაუწოდა).

შუქრი—ჩემი მანდილი! (მღელვარებამ სუნთქვა შეუგუბა). ჯემალ!

ჯემალი—მოიცა, ჯერ ეს ბორკილი შეგხსნა! (ბორკილის გახსნა დაუწყო).

შუქრი—ჯემალ, აბა თვალებში შემომხედე!

ჯემალი—კიდევ არა გჯერა? ახია ჩემზე! (ბორკილი იატაკზე გადაგდო).

შუქრი—ნუთუ ეს ყველაფერი მართალია?

ჯემალი—სამშვიდობოს რომ გახვალ, ყველაფერს მაშინ გაიგებ...

შუქრი—ძმაო ჯემალ, მაპატიე!..

ჯემალი—რა დროს ეგ არის? შენ ეს მითხარი, იმ ღამე როცა ზიარეთის ქვები ზღვაში ჩაჰყარეს, მცველებიდან ვინმე იცანი?

შუქრი—ვერავინ! სულ უცნობები იყვნენ!..

ჯემალი—ძაღლები!.. უჰ, თვალი როგორ ამიხვიეს!.. რა უნამუსოდ მომატყუეს!.. (საათს დახედა, აჩქარდა) ჩქარა, შუქრი... (არ უნდა ყველაფერი გააგებინოს, თანაც ეშურება). სანამ ციხის საათი სამჯერ დაჰკრავს, თორემ მერე... მერე დარაჯები შეიცვლებიან, გვიანღა იქნება!

შუქრი—მაშ, წავიდეთ!

ჯემალი—მე... არა... ამ გზით მხოლოდ ერთი კაცის გასვლა შეიძლება... აჰა გასაღები!

შუქრი—შენა?

ჯემალი— მე... შემდეგ წამოვალ!

შუქრი—ჯემალ, შენ რაღაცას მიმალავ?!

ჯემალი—რას უნდა გიმალავდე?

შუქრი—რა ვიცი, ასე მომეჩვენა...

ჯემალი—(სიყვარულით) წადი... წადი, ნუღარ იგვიანებ... რაც შენი თვალითა ნახე,—იქ, საბჭოთა საქართველოში უნდა გააგებინო!

შუქრი—ჯემალ...

ჯემალი—(საათს დახედა) ჩქარა, მეთქი... საცაა ციხის საათი დაჰკრავს... გაიანეს გაუფრთხილდი... რომ იცოდე, რა კარგი ქალია... როგორ უყვარხარ!

შუქრი—მივდივარ... გახსოვს? იმ სულით განათლებულმა ბეჟან აღამ ერთხელ რა გვითხრა! შენ ჯაფარ ოღლუ კი არა, ჯაფარიძე ხარ... შენ კიდევ თურმანოღლუ კი არა,—თურმანიძეო... ჯემალ, ძმაო... ჩვენ ქართველები ვართ! (გადაეხვია).

ჯემალი—მშვიდობით!

შუქრი—მშვიდობით!

(ერთბაშად მოსწყდა, კიბე აირბინა... შემდეგ მისი ჩრდილი გარეთ კიბეზე გამოჩნდა, სიბნელეს შეერია).

ჯემალი—(საწოლზე შეჯდა, სარკმელში გაიხედა) გზა მშვიდობისა, შუქრი! ნეტავი შემეძლოს—მთელი ოსმალეთის გურჯობა შენსავით გამეთავისუფლებინა! (ძირს ჩამოვიდა, საათს დახედა). ცოტაც და ციხის საათი სამჯერ დაჰკრავს. რა კარგი იქნებოდა, ჯერ იმასთან,—აბდულ სადაყთან გა-

მესწორებინა ანგარიში!.. (ჰალტო შეიბინა, ქუდი გაისწორა, ერთბაშად კარები მიხურა და ზურგით მიეყუდა, თითქოს ეშინიან ვინმე არ შემოვიდესო. ციხის საათმა სამჯერ დაჰკრა). ერთი... ორი... სამი!.. გადარჩა!.. (კარს მოსცილდა) აი თენდება ზიარეთობის დილა... როგორ მიხაროდა ამ დღის გათენება ბავშვობაში!.. (კარი გამოაღო და ნელი, მტკიცე ნაბიჯით კიბეზე ავიდა, სიბნელეს მიეფარა. ეზოში, ქვის კიბის ძირას ორი ლანდი გამოჩნდა).

რამაზან ალი—სხვა გზა აქ არ არის,—ამ კიბეზე უნდა ჩამოვიდეს... ერთი ტყვიით თუ მოახერხებ, ნაკლები ხმაური იქნება!.. (სიბნელეში მიიკუჭა. მაღლა კიბეზე ჯემალი გამოჩნდა. დარაჯმა მას თოფი დაუმიზნა. საიდუმლო პოლიციის უფროსმა დარაჯს თოფზე ხელი უტაცა). არ ესროლო... ვერა ხედავ ვინ არის? (მიიმალნენ. ჯემალი კიბეზე ნელა ჩამოვიდა, ეზოში სიბნელეს მიეფარა). ამ განთიადისას აქ რამ მოიყვანა? (დარაჯს) აბა, ფრთხილად... აქ სხვა გზა არ არის! (რევოლვერი მოიმარჯვა, კიბე სწრაფად აირბინა... დაცალიერებულ საკანს ფრთხილად მოავლო თვალი, სახტად დარჩა). აი, აქ რატომ მობრძანებულა! აკი ვამბობდი... რამდენჯერ გავაფრთხილე,—მეგობრები არიან მეთქი, არ დამიჯერა... წადი და ეხლა სდიე თქვენო აღმატებულებავ!.. (კიბე აირბინა).

ფარდა

მეათე სურათი

გორაკზე—ციხე-კოშკის ნანგრევები. ირგვლივ ღიღი, ძველებური გალავანი. მარჯვნივ—შუაზე ჩამორღვეული გუმბათი და ტაძრის შიგნითა კედელი. ამ კედელს ძველის-ძველი ქართული ფრესკის ნაკვალევი კიდევ შერჩენია. ბორცვზე ხავსმოკიდებული საფლავის ქვები მოსჩანს. ნანგრევებს შორის ჯგუფ-ჯგუფად დგანან მლოცველნი და სდუმან... მარცხენა მხარეს, უზარმაზარ, შტოებგაშლილ მუხის ქვეშ სუფრაა გაშლილი. იქვე მახლობლად—ცეცხლზე ვეება ქვაბებია ჩამწკრივებული... ქვაბებს მზარეულები დასტრიალებენ. მირზა საქორწილო საძღაბლის აწესრიგებს. ფარდის ახდისას ღუღუკის ხმა ისმის. ღუღუკს მალე ქართული სტვირი შესცვლის. მესტვირეს ბიჭები შემოსხდომიან... მათ შორის გოგიჩა მოსჩანს. სტვირი ხმაბალა ზუზუნებს, მისი ხმა მგლოვიარე ხალხის მოთქმას უერთდება.

ჩაფარი—(მირზასთან მივიდა, განზე გაიყვანა) რამაზან ალიმ შემოგითვალა, აბდულ სადაყს როგორმე შეატყობინე, შუქრი ჯაფარ ოღლუ ციხიდან გაიქცაო...

მირზა—რაო, რაო? ერთი კიდევ მითხარი, შენი ჭირიმე!

ჩაფარი—რაო და,—წუხელ ის მეზღვაური—ჯაფარ ოღლუ გაიქცა, მთელი ზიარეთი გადავაბრუნეთ, ვერსად მივაგენით, ასე გონია, მიწამ ჩაყლაპაო...

მირზა—მერე, მე რა შუაში ვარ?

ჩაფარი—შუაში კი არა ხარ, აბდულ სადაყს უნდა გააგებინო!

მირზა—საგიჟეთიდან გამოქცეული ხომ არა გგონივარ? დღევანდელ დღეს ასეთი რამ უთხრა, ზიარეთიდან ხომ ბოლოკივით ძირიანად ამომაგდო?! არა, შენი ჭირიმე, მე მაგისი მთქმელი არა ვარ!..

ჩაფარი—მაშ, ასე გადავცე რამაზან ალის?

(მიდის)

მირზა—მოიცა... (ნაბალაღევად იცინის). შენ კი გაიხარე, ასე რად უნდა უთხრა? გეხუმრები... ვეტყვი, მაშ რა ჯანდაბას ვიზამ? (ჩაფარი გავიდა). როცა კარგი ამბავია, ლამის პირში ჩაუვარდნენ, მე არავინ მაცლის... როცა ღვთის ცეცხლია, მირზავ, შენ შეუკეთეო... უნდათ, ამ სიბერის დროს ერთი ლუკმა პური დამაკარგვინონ!.. (გალავანში ჩაჩარი ნაბიჯით შემოვიდა საზეიმოდ გამოწყობილი აბდულ სადაყი. მას უკან მოსდევს ჯონ რაიტი, სტუმრები და ამალა).

აბდულ სადაყი—(მირზას მკვახედ) გაიანემ რად დაიგვიანა? ან ბაყრიონი აქამდე სად არის?

მირზა—ეს არის, კაცი კიდევ გავგზავნე,—თქვენო აღმატებულებავ!..

აბდულ სადაყი—ამ ხალხს რაღას ჩამოსტირის თავპირი?.. ამათ მაინც მივხედავდი, რომ სტუმრებს ასე მგლოვიარედ არ დახვედროდნენ...

მირზა—სუფრა რახანია, გავშალე,—ახლოს არავინ მიეკარა... ორი დასტა მეზურნე დილიდანვე უკრავს,—ერთი ფერხულიც არ ჩაუბამთ, ერთი სამაიაც არ აუწყვიათ!

აბდულ სადაყი—კიდევ იმ ქვებს მისტირიან?

მირზა—ასე გამოდის, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—გამოიტანეთ ღვინო... დამუნჯებული ენის წამალი ის არის!

(მირზა გაბრიალდა, საიდუმლო პოლიციის უფროსმა შეაჩერა)

რამაზან ალი—შეატყობინე?

მირზა—შენ კი გაიხარე... ეხლა მაგას რა მათქმევინებს კაცი ისეც გაცეცხლებულია!

აბდულ სადაყი—(პოლიციის უფროსი დაინახა. სწრაფად მივიდა მასთან, დამცინავი ღიმილით) ხომ კარგად გააქციე?

რამაზან ალი—(შეშინებული) თქვენო აღმატებულებავ! არ ვიცი როგორ მოხდა... ყველაფერი მზად იყო, კაცი ჩასაფრებული მყავდა, მაგრამ...

აბდულ სადაყი—რა მაგრამ?!

რამაზან ალი—სანამ მე მივიდოდი, მართლა გაქცეულა!

აბდულ სადაყი—ვინ გაქცეულა?!

რამაზან ალი—მეზღვაური, თქვენო აღმატებულებავ!

აბდულ სადაყი—(გაცეცხლებული, სტუმრების წინაშე მღელვარების დასაფარავად). რაღას უყურებ, მირზავ?.. რატომ ხალხი არა მხიარულობს? ჩქარა ზურნა... ფერხული!.. (მირზა ხალხში შეერია... ღუღუმა დაუკრა... ხალხმა უგუნებოდ დაიწყო ფერხულის ცეკვა. რამაზან ალის). შიგნიდან რომ დამხმარე არა ჰყოლოდა, მარტო როგორ მოახერხებდა ციხიდან გასვლას? ყარაულის უფროსი ვინ იყო?..

რამაზან ალი—თქვენო აღმატებულებავ, არ ვიცი რაშია საქმე, მაგრამ ცარიელ საკანში თქვენი მოადგილე დაგვხვდა...

ჯემალი—(ხალხის კედელი გამოარღვია) შეჩერდით... ხალხო, რა დროს ფერხული და მხიარულებაა?

(ხალხმა ფერხული მაშინვე შეაჩერა).

აბდულ სადაყი—ეს ვინ არის? ჯემალ, შენა ხარ? რატომ დაიგვიანეთ? გაიანე სად არის?

ჯემალი—(ლოდზე შეჯდა) გაიანე? გაიანე და შუქრი წუხელ ზიარეთიდან გავიდნენ... შენი მდევარი მათ ველარ დაეწევა... ისინი უკვე საბჭოთა ქვეყანაში—თავის ნამდვილ სამშობლოში არიან!

აბდულ სადაყი—ხომ არ გაგიჟებულხარ? რის სამშობლო? რომელი სამშობლო?

ჯემალი—რომელიც გინდა გულიდან ამოგვაცალო, როგორც ეს წმინდა ქვები ამოაცალე ზიარეთს და ქურდულად ზღვაში ჩაჰყარე!.. რომელი სამშობლო?—რომლის სიყვარულისთვის შენ ქურდულად მოჰკალი ბეჟან აღა და მე, ჩემი მეგობრისათვის, ალალმართალი კაცისათვის ხელები შემაკვრევინე!..

აბდულ სადაყი—რამაზან ალი, შეიპყარით!.. გალავანი დაკეტეთ!.. ფეხი არავინ მოიცვალოს!

(რამაზან ალი და რამდენიმე პოლიციელი ჯემალს მისცვივდნენ).

ჯემალი—(განზე გახტა) რა გეჩქარებათ, თქვენო აღმატებულებავ, ჯერ ანგარიში გავასწოროთ... გურჯმა ვალის გადახდა იცის...

(აბდულ სადაყს რევოლვერი დახალა, იგი უხსოლოდ პირქვე დაემხო).

ჯონ რაიტი—(რამაზან ალის) რას გაჩერებულხარ, ესროლეთ!

(პოლიციელმა ჯემალს ზურგში დასცა თოფი. ჯემალი დაეცა).

გოგიჩა—(ჯემალს მივარდა). ჯემალ!..

ჯემალი—(წამოდგომას ცდილობს). გოგიჩა... შენი ჭირიმე ბიჭო... ბეჟან აღა მართალს გეუბნებოდა,—ჩვენ ქართველები ვართ... ესენი კი ოსმალები არიან... გიყვარდეს შენი სამშობლო... საქართველო! (სული დალია, ხალხმა დაიჩოქა. იხმის საერთო მოთქმა).

ფარდა

1948 წ. დეკემბერი.